

ผญาก้อน

ปรัชญาอีสาน

1.กินข้าวโต โตความเพิ่น

ศัพท์ : โต = ตัวเอง

โต = ทุ่มเถียง, โตเถียง, นินทา

ความ = ความ, เรื่องราว

เพิ่น = คนอื่น

ความหมาย : การนินทา พูดโตเถียง ทุ่มเถียง เกี่ยวกับ เรื่องราวคนอื่น เป็นสิ่งไม่ดี เพราะพูดเสร็จแล้ว ก็ต้องกลับมากินข้าวตัวเอง เสียเวลาเปล่าๆ

คำกลอน : กินข้าวตัวเองเลี้ยงให้ซัด

ปากเพี้ยวกัดเรื่องเขาเสร้านักหนา

กินข้าวตน นินทาเขาเสร้านูรา

ไม่มีค่าเป็นมงคลกับตนเลย

1. ginkhaaw tdou sou khwaam pheun

“Eat your own rice and do not gossip the doings of others.” It is more proper to just attend to one’s own business.

2. กินมำมำป่คำเบิ่งท้อง

ศัพท์ : กินมำมำ = กินไม่หยุด

ป่ = ไม่

คำเบิ่ง = คลำดู, จับดู

ความหมาย : คนที่กินไม่รู้จักประมาณท้อง ปากมีแต่กิน ไม่เคยคลำดูท้องว่าเต็มแล้วหรือยัง สักวันหนึ่งท้องจะแตก เปรียบกับคนทำอะไรไม่รู้จักประมาณตนเอง ไม่รู้จักความพอดี ความเหมาะสม

คำกลอน : กินอะไรไม่รู้จักประมาณ

กินล้าง กินผลาญทุกที่

เป็นวิสัยคนไม่ดี

จะมีวันที่ท้องต้องเสียใจ

เหมือนคนผู้ประกอบการ

ไม่รู้จักประมาณถึงรายได้

บุกลุยดินหน้าตลอดไป

จะถึงวันเสียใจในชีวิต

2. gin mam mam boo khlam beung thong

“Continual eating without examining one’s own belly.” One should do all in moderation, examining the consequence of each action.

3.กินพวมอ้อม ฟ้อมพวมเมา

ศัพท์	พวม = กำลัง, ขณะ คือกำลังร้อน หรือขณะร้อน พวมเมา = คือ กำลังเมา หรือ ขณะเมา
ความหมาย	ทำอะไรให้รู้จักคาดการณ์ จะประกอบการใด ๆ ก็ให้ดูกระแสสิ่งนั้น ว่ากำลังดี เหมือนกับคนรู้ทันเหตุการณ์ เข้าลักษณะดีเหลือกำลังร้อน หรือ น้ำขึ้นให้รีบตัก
คำกลอน	กินใดให้กินกำลังร้อน ดูจกอร์ปกินก่อนให้เห็นผล อย่าปล่อยทิ้งขว้างให้ปวงชน เอามาก่อนนินทาค่าประจาน

3. gin phuam hoon foon phuam maw

For all tings there is a proper time: “eat when the food is hot, dance when drunk.”

4.กินแมนปาก อยากแมนท้อง เทียวจ้แมนขา

ศัพท์	แมน = คือ แมนปาก = คือปาก เทียว = เทียว
ความหมาย	ปากเป็นผู้กิน ท้องเป็นผู้อยาก แต่ผู้ทนลำบากซึ่งพาเจ้าของไปจี้ก็คือขา ซึ่งไม่เป็นการ ยุติธรรม เพราะขาไม่ได้รู้อะไรด้วย เหมือนกับสังคมมนุษย์บางครั้งคนที่ไม่ได้ทำ ไม่ใช่ผู้

ก็ต้องมารับกรรมซึ่งไม่ยุติธรรมต่อคนคนนั้น เลยเข้าทำนอง เนื้อไม่ได้กิน หนังไม่ได้รอง
นั่ง ซ้ำกระดูกยังแขวนคอ

คำกลอน

อุทรร้องร่ำรำพันหิว

ปากกินเป็นริ้วจุกชีวหา

ผู้ทุกระทมคือกายา

สังขาคือเขี้ยวเข็ญล้าเคียดใจ

เหมือนคนทำไม่ได้กิน

ผู้กินมิได้ทำระกำไฉน

นี่คือโลกมนุษย์สุดใดใด

ไม่มีใครอยากเห็นมันเป็นเอง

4.gin mEEn pbaak yak mEEn thong thiaw khii mEEem khaa

“To eat is the activity of the mouth, to desire is the workings of the stomach, to go to defecate is the duty of the legs.” There is certain injustice to the world. The mouth gets to eat but the legs must do the duty of defecation. Similarly, in a society, sometimes those that do an evil are not those that must face the punishment.

5. ปกินแต่จี้ ปสี่แต่หมา

ศัพท์

สี่ = ร่วมเพศ

ความหมาย

คนบางพวกกินทุกอย่างเว้นจี้ ร่วมเพศกับทุกอย่างเว้นหมา นับว่าเป็นคนประเภทกินไม่เลือก เลือกทุกที่ จูอยู่ที่ใดทำอะไร ก็เป็นที่อดทนระอาใจ แก่ผู้คนตลอด ระวังไม่เลือกไม่เว้นแม้พระเถรเถรจี

คำกลอน มนุษย์ที่ไร้กาล
 ไม่รู้จักแก่นสารในทุกที่
 ได้เสพได้กินเป็นดี
 ท่านว่าอัปริชญไรร

 เกิดเป็นคนต้องมีระบบ
 เคารพกติกาที่มีไว้
 พินิจด้วยเหตุผลใดใด
 จึงจะได้ชื่อว่า “มนุษย์”

5.bOO gin tdEE Khii, bOO sii tdEE maa

“To eat all but feces, to fornicate will all but the “dog” Such a person does not know moderation of the skill of proper selection.

6. เอ็นกินเล่นใส่ เอ็นใช้เล่นหนี

ศัพท์ เอ็น = เรียก

ความหมาย คนบางพวกบางคน เวลาเรียกมากินมาดื่ม ก็แทบจะวิ่งเข้าไปใส่แต่เรียกมาทำการทำงาน ก็รีบวิ่งหนีหรือบิดเบือนไม่ยอมไป คนประเภทนี้ไม่ดี เอาเปรียบคนอื่น และเห็นแก่ตัว

คำกลอน เรียกขานวานช่วยด้วยไมตรี
 วิ่งหนีหลบหน้าหาไม่เห็น
 เรียกกินยามใดไม่ยากเย็น

โผล่หน้ามาให้เห็นอยู่รำไป

คนดียอมดีทุกทีถิ่น

ไมตรีไม่เคยสิ้นมีแต่ให้

ภารกิจสังคมทุ่มเทไป

ด้วยไม่หวังจะได้สิ่งตอบแทน

6. eun gin LEEEn say eun chay LEEEn nii

Some people look to but personal gain, “If one calls to eat together, runs to join. If one calls to work together, runs to flee”

7. ของกินบ่กินมันน่า ของเก่าบ่เล่ามันลืม

ศัพท์

บ่กิน = ไม่กิน

บ่เล่า = ไม่ทบทวน

ความหมาย

ของกินเช่นอาหาร ถ้าเก็บไว้ไม่กิน มันก็จะเน่าเสียหาย ของเก่า คือ เรื่องราวใด ๆ ที่รู้ที่จำได้ หากไม่มีการทบทวนใหม่มันจะลืม ฉะนั้นคนเราจะต้องทบทวนสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ แม้แต่ตัวเอง ถ้าไม่มีการทบทวนวิจารณ์ตัวเองก็อาจหลงตัวได้สักวันหนึ่ง

คำกลอน

ของกินไม่กินมันก็น่า

เรื่องเก่าไม่เล่าทบทวนไว้

เช่นเดียวกับวิชาการใดใด

ขาดฝึกฝนไว้มีแต่ลืม

7.KhOOng gin bOO gin man naw khOOgn gaw bo law man IUUm

The past if it is to live on must be continually reviewed. “If one does one eat food it will rot. if one does not talk of the past it will be forgotten.”

8. อย่าทานตางถืม เผาผีตางเอาถ่าน

ศัพท์ ทาน ให้

ตาง เสมือนหนึ่งว่า

ถืม ทิ้ง

ความหมาย คนที่ไม่มีความจริงใจ ทำอะไรก็แกล้งทำหรือทำเพื่อนเอาประโยชน์ นับว่าเป็นคนที่อันตรายยิ่ง เพราะไม่จริงใจ เหมือนกับการให้ทานก็ให้ของที่เลวจะทิ้งอยู่แล้ว ฉวยโอกาสให้ทานเสียเลย หรือไปช่วยเขาเผาศพ แต่ไม่ตั้งใจจะได้บุญได้กุศล แต่หวังจะเอาถ่านมาทำประโยชน์ของตัวเอง

คำกลอน ถ้ามอบขอมอบด้วยใจก็ศักดิ์

ด้วยรักด้วยแรงปรารถนา

อย่าให้เพียงสักรักษาหน้า

ความปรารถนาจะตำทลุดลง

ดูจดังเผาผีต้องเผาจริง

ไซ้เพียงสิ่งบังอำพรางส่ง

เพียงหวังถ่านที่เหลือลง

จะผิดจุดประสงค์อุ้มการณ์

เป็นคนอย่าเห็นแก่ได้

มีใจเพื่อแผ่สงสาร

โลกนี้จึงจะสุขสราญ

ด้วยแรงจริงใจกันทุกสังคม

8.yaa than tdaang thim phii tdaang aw than

Do all with the proper attitude. “Do not make merit with the food that one wishes to throw away, do not burn a corpse simply thinking of the coal that can be thereby gained.”

9. กินคนเดียว ฐเหลื่อมลิเกี้ยว

ศัพท์ ลิเกี้ยว = จะเกี้ยว

ความหมาย คนที่กินคนเดียวไม่แบ่งคนอื่น จะทำให้เป็นคนเห็นแก่ตัว และความเห็นแก่ตัวนั้นแหละจะทำให้ลายตัวเองเมื่อเติบโตขึ้น เป็นคำเตือนเด็ก ๆ เวลาไม่ยอมแบ่งของให้คนอื่นกิน ความเห็นแก่ตัวเปรียบเสมือน ฐเหลื่อม

คำกลอน ผู้ใดไร้การแผ่เพื่อ

ช่วยเหลื่อเพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย

เมื่อถึงวันตาย

ย่อมโดดเดี่ยวเอกา

ดุจดังข้าวหลายหลาก

หากกินคนเดียวไม่หรรษา

ต้องร่วมเพื่อนฝูงสนทนา

จึงร่อยสุขสมใจตน

ท่านสอนไว้เป็นภาษิต

ดวงใจก็ดอย่าสับสน

หากกินคนเดียวโทนโทน

งูเหลือมเกี่ยวตนแท้แล

9.gin khon diaw nguu IUam si giaw

One should share. If one eats it all by oneself, then he snake will come to wrap you up. In Thailand, mother tells a child that a snake will come and wrap him up and kill him if he does not share. Thereby, the python is the symbol of selfishness.

10. กินแล้วฮู้ เห็นฮู้แล้วเหย่ เห็นพ่อเห็นแม่คือเทวดา

ศัพท์ ฮู้ = รู้จักบุญคุณ

ความหมาย คนเราเมื่อมีคนทำประโยชน์ให้เช่นเขาเลี้ยงดูอุปถัมภ์บำรุง จะต้องรู้ตอบสนองเขา โดยเฉพาะบิดามารดา ให้ถือเสมือนพระเจ้า เพราะกตัญญูทวดเทวี เท่านั้นเป็นเครื่องหมายคนดี

คำกลอน รู้คุณแห่งท่านผู้ มีคุณ

น้อยมากหากการุณ คำสั้น

เพียงนึกคิดอุหนุน สมองท่าน

เป็นมนุษย์สูงสุดพ้น หากพร้อม กตัญญู

10. gin lEEw huu hen huu lEE n yEE, hen phoo hen mEE khUU theiwadaa

“When one eats, one should remember the provider, when one sees one’s mother and father one should see them as Gods.” It is important to remember.

11. กินสมอยาก ปากสมเลียด

ศัพท์ สมอยาก = สมกับที่อยาก

ปาก = พูด

ความหมาย เวลาคนโกรธกัน พอได้โอกาสก็จะด่าจนสะใจ หรือคนจนที่หิวไม่เคยได้กินพอมีกินก็กินให้สะใจให้สมกับที่อยาก สิ่งเหล่านี้ไม่ดีเสมอไป เพราะถ้าทำอะไรไม่รู้ประมาณ ไม่มีสติก็อาจเป็นภัยแก่ตนเอง เพราะตอนโกรธกับตอนพบคนที่เราโกรธ หรือตอนที่หิวเมื่ออยากจนกับตอนมีเมื่อไม่จันทันคนละตอนกัน จงอดทน ข่มใจ อย่าลุแก่อิสราจริต

คำกลอน ความเป็นคนอยู่ที่มีใจอด

แม่นพยศข่มใจให้ถึงที่

หากปล่อยปากตามในมันไม่ดี

เพราะใจนี้กลอกกลิ้งดั่งลิงกัง

11. gin soum yaak pbaak soum diat

One should know restraint. “Do not eat to stomach’s content, do not rebuke to one’s mouth’s content.

12. ได้กินย้อนผี ได้สีย้อนฝัน

ศัพท์	ย่อน = เพราะ สี่ = ร่วมเพศ
ความหมาย	ทำอะไรไม่เป็นขึ้นเป็นอัน วัน ๆ ที่ยอคิดแต่จะมีงานเลี้ยงที่ไหน จะมีการทำบุญที่ไหน จะมีเลี้ยงพระที่ไหนจะได้ตามไปรับประทานอาหารหลังจากพระฉันแล้วหรือหลังจากเขาเลี้ยงผีแล้ว หรือมีเงินนั้นก็ฝันเอาฝันว่าได้เงินได้ของได้เสพสมอารมณ์หมายกับคนโน้นคนนี้ แต่ทั้งหมดนี้เป็นการประจานว่า ตัวคนนั้นไม่มีสาระ ไม่มีอะไรในชีวิตจริง น่าตำหนิในสังคม ตัวเองยังต้องอาศัยคนอื่นแล้วจะเลี้ยงครอบครัวได้อย่างไร
คำกลอน	คอยรับเดนรับเศษจากผี อยากได้อะไรดีก็ฝันฝัน ไม่มีสาระสักหนึ่งอัน จะช่วยชีวิตให้จำเริญ คุณไม่มีดี อาศัยที่คนอื่นสรรเสริญ ได้เกียรติศักดิ์ศรีโดยบังเอิญ บัณฑิตไม่สรรเสริญ “คนดี”

12. day gin myOOn phi day sii nyOOn fan

“Eat because of the deceased, have a sexual encounter because of dream.” A person who does not do anything in a concerted way reaps little. Such a person is of the type that seeks out merit making events held for the dead, for at such merit makings events food is laid out for the spirits----and anyone may collect and eat this food. Such a person will dream “abut things he desires and craves but will not attain this thing in reality: i.e. Will dream about the desired girl but not have her in reality.

13. ผู้กินกินพอฮาก ผู้อยากอยากพอตาย

ศัพท์

ฮาก = อาเจียน

ความหมาย

สังคมที่ไม่สมดุล บางคนร่ำรวยกินทิ้งกินขว้าง บางคนยากจนไม่มีจะกิน ทั้งนี้เป็นเพราะการกระจายความรวยไม่ทั่วถึง ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนของ สังคมประชาธิปไตย ที่ให้คนรวยไม่เท่ากัน เป็นผญาตัดพ้อสังคมโลกหรือเสียงร้องจากคนจน ดังภาษิตไทยที่ว่า

บ้านเมืองไร้นุตรสุดเจียบเหงา

เมืองใดไร้เจ้าสุดเปล่าเปลี่ยว

ชายหญิงไร้คู่อยู่คนเดียว

สุดเหงาสุดเปล่าเปลี่ยวคือ “คนจน”

คำกลอน

บางคนร่ำรวยสิ้นพันมนุษย์

บางคนจนสุดสุดเหมือนหมูหมา

สังคมโลกสรรสร้างมา

ให้มีค่าสูงต่ำไม่เท่ากัน

เมื่อใดโลกจะสมดุล

ก็เอื้อกูลไปทุกสิ่งสรรพ

ให้คนจนคนรวยเหมือนเหมือนกัน

จะได้ไม่หวนวิตกใดใด

13. phuu gin gin phOO haak phuu yaak yaak phOO tdaay

This saying speaks to the unequal distribution of wealth in society. “Those who have enough to eat, eat until bursting, those who lack food do not eat to the point of dying.”

14.กินหลายท้องแตก แบกหลายหลังหัก

ความหมาย ทำอะไรไม่รู้จักประมาณ ไม่รู้จักความพอดี อาจได้รับอันตรายเหมือนคนที่กินมาก ๆ ไม่รู้จักประมาณท้อง ท้องก็จะแตก หรือคนไม่รู้จักกำลังความสามารถตนเอง รับงานจนมากมายก็จะทำให้งานสุ่มตัวเอง ทำให้เป็นโรคเส้นประสาท เพราะทำอะไรไม่สำเร็จเป็น ภาษิตสอนให้คนทำอะไรแต่พอดี เป็น มัชฌิมาปฏิปทา”

คำกลอน ทำอะไรไม่รู้จักประมาณตน

บัณฑิตชนหาสรเสรีไม่

ดูคนมูมมามกินรำไป

ไม่เคยรู้จักประมาณ

คนเราต้องรู้จักพอดี

จึงจะมีคนเป็นบรรทัดฐาน

ทำคิอะไรพอประมาณ

อย่าเกินสังขารจะลุ่มจม

14. gin ally thong tdEEk bEEk lay lang hak

One should do all in moderation. “If one eats too much then one’s belly will break, if one carries too much one’s back will break.”

15. ใจฮ้ายเป็นผี ใจดีเป็นพระเจ้า

ศัพท์

ใจฮ้าย = ใจร้าย

พระเจ้า = พระ

ความหมาย

คนใดใคร่ร้ายเปรียบเสมือนผี ใคร ๆ ไม่อยากอยู่ด้วย ไม่อยากคบค้าสมาคมมีศิษย์ ๆ ก็หนี มี
บริวารบริวารก็ไป ผิดกับคนดีใจดีใคร ๆ ก็เห็นเหมือนเป็นพระเป็นที่พึ่งลูกน้องบริวารต่าง
ก็สรรเสริญ จงรักภักดีมีแต่คนวิ่งมาพึ่งบุญบารมีเสมือนหนึ่งเป็นพระ

คำกลอน

สุขุมลย์สัณฐานตีสักดิ์

ใจยักษ์หนีโหดโหดโชน

ดุจผิอสุรกายจัญไร

ใครใครไม่อยากสมาคม

ผู้ฝึกกมลสันดาน

อลังการด้วยเหตุและผล

ทั้งฝึกจิตของตน

แน้นเป็นคนดูพระเจ้าที่เขารัก

15. cay haay pen phi cay dii pen phra caw

Heaven or hell is where the heart is. “A bad heart creates a ghost, a good heart makes a God.”

16. จับให้มัน คั้นให้ตาย

ศัพท์	มัน มันคง แน่นหนา คั้น เอาจริงเอาจัง คลุกให้เข้ากันสนิท
ความหมาย	จะทำอะไรต้องทำให้เป็นจริงเป็นจัง จนเกิดผลสำเร็จ อย่าทำเหาะ ๆ จะล้มเหลว
คำกลอน	กอรบกิจใดด้วยใจรัก ด้วยสมัครไฝ่จินตวิไลหา หมั่นเพียรพร่ำรำลึกทุกเวลา อย่าด่วนมาทิ้งขว้างเสียกลางคัน

16. cap hay man khan hay tdaay

If to do, do it will. “Grasp very well and squeeze to near killing.”

17. ตีหัวป่า กระเทือนหัวนาค

ศัพท์	ป่า = ปลา กระเทือน = สะเทือน
ความหมาย	เป็นภาษิตเปรียบเทียบว่า ทุกคนก็มีญาติพี่น้อง บริวาร เจ้านาย เพื่อนฝูง หากคนคนนั้นถูกรังแก หรือถูกประทุษร้าย ญาติพี่น้องจะต้องช่วยเหลือเหมือนภาษิตที่ว่า หมามีเจ้าของ
คำกลอน	ธรรมดาหมาเฒ่ามีเจ้าของ จะล่าฟองเข่นฆ่าหาใช่ที่ เลกมนุษย์พงศ์เผ่าของเขามี

จะชั่วดีใส่โทษเขาโกรธแทน

17. tdii hua pblaa kathUan hua naak

Be keen to the chain of happenings. “If one hits the head of the fish one also disturbs the great serpent.”

18. นุ่งผ้าลายหมาเท้า ไว้ความเก๋พิດใจกัน

ศัพท์ ฟ้าลาย = ฟ้ามีสีกาวาว

เจ้า = พุค

ความเก่า = เรื่องราวเก่าๆ เรื่องที่แล้วๆไปแล้ว

ความหมาย ถ้าคนเรานั่งผ้าลายสีกาขาวววมหมาจะเห่าเพราะเป็นของแปลก ถ้าหากรื้อฟื้นเรื่องราวเก่า ๆ อาจเกิดความไม่พอใจกันและกันเพราะเหมือนสะกิดแผลเดิม

คำถาม คิดอะไรทำอะไรที่ใหม่แปลก

มันย่อมแตกต่างไปจากใจเขา

อาจมีคนนึกนินทาว่าเอา

ดูจรรยาแห่งของแปลกเพื่อแตกดัน

อนึ่งเรื่องเก่าเก่าเล่าค้างปี

อย่ารื้อฟื้นขึ้นอีกที่ใส่สีสิน

เพราะอาจได้หวานคิดผิดใจกัน

ไม่สร้างสรรค์อย่าเที่ยวเล่าเรื่องเก่าเลย

18. nung phaa laay maa haw waw khwaam gawp hit gan

There are certain workings of the human heart. “If one wears a gaudy new cloth even the dog will howl, if one brings up old matters rancor may result.”

19. ช้างสืตตายท่าวเคือ เสือสืตตายท่าวเหล่า

ศัพท์	สืตตาย = จะตาย
	ท่าว = หวนคิดถึง หวนกลับ
	เคือ = เครือ
	เหล่า = ป่าไม้ ที่อยู่เดิมของเสือ
ความหมาย	ช้างและเสือเวลาจะตายมันจะวิ่งกลับมาตายที่ป่าดงที่มันเคยอยู่ ตายกับฝูงสัตว์พวกเดียวกัน ฉันใดมนุษย์เมื่อตอนมีชีวิตสุขสบาย อาจไม่คิดถึงญาติพี่น้อง แต่ถึงคราวตายก็จะถามหา ญาติพี่น้อง ถามถึงบ้านเดิม ถิ่นเกิดหรือบางทีหมดเนื้อหมดตัวก็กลับมาตายที่บ้าน ทำให้ ญาติพี่น้องถูกเอา
คำกลอน	ช้างป่าถวิลป่าเป็นสุสาน เสือพรานถวิลไพรได้ทิ้งร่าง มนุษย์ถึงคราวจนหมดหนทาง ถวิลหวังบ้างเก่าพงศ์เผ่าตน

19. chaang si tdaay thaw khUa sUa si thaay thaay thaw law

“Upon dying, the elephant returns to the place of vines, “the tiger to the dense forest,” At the time of dying one wishes to return to one’s home. One should never forget one’s home for at the final hour one will need that place.

20. สิทธิภัยเสียดา ย สิบายกัซี้เดียด

ศัพท์	ถึ่ม = ทิ้ง
	บาย = จับต้อง
	จี้เดียด = ขยะแขยง
ความหมาย	สภาพบางอย่างมีลักษณะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกจะทิ้งไปก็เสียดาว่าอาจจะเกิดประโยชน์ในภายหน้า ถ้าจะเก็บไว้ก็กลัวจะเป็นภาระรังเกียจที่จะดูแลรักษา
คำกลอน	ตั้งใจให้มันอย่าหวั่นคอสน รีบถอนกังวลให้พ้นทาง ตัดใจเลือกสักแนวทาง อย่าเอาจริงแบกโลกโศกกระทบ

20. sit him gOO sia daay si baay gOO khi diat

Often one is suspended in indecision. “If one throws it away one had regrets, if one chooses it even the touching gives a disgust.” This sort of person is afraid of any burden and hence hangs in indecision.

21. นอนสูงให้นอนข่ม นอนต่ำให้นอนหงาย

ศัพท์ ข่ม = ค่ำ

ความหมาย ชีวิตแต่ละวันมีอันตรายรอบด้าน คนมีปัญหาต้องระแวงระวังมีสติรอบคอบอยู่ตลอดเวลา แม้กระทั่งเวลาเข้านอนก็ต้องมีหลักเกณฑ์ คือถ้านอนเรือนสูง ๆ ให้นอนค้ำจะได้มองเห็นศัตรูมองเห็นสิ่งสารถีตัวที่จะมาทำร้าย ถ้านอนพื้นชั้นล่างก็ให้ดูเพดาน ดูหลังคาว่าจะมีสัตว์อะไรทำอันตรายได้บ้าง สรุปก็คือคอยระแวงระวังให้ความปลอดภัยต่อตัวเองอยู่เสมอ ไม่ประมาท

คำกลอน เมธีมีวินัยได้สติ

สมาธิกำกับสำทับไว้

จะนั่งนอนกินเดินเห็นอย่างไร

สติให้กำกับกระชับตัว

เยี่ยงอย่างเหล่ากสิกร

นอนสูงมองต่ำดูให้ทั่ว

บ้านต่ำมองสูงให้สุดตัว

จะได้เห็นบ้านทั่วทุกทุกทาง

ดุจดังวิถีชีวิต

ดวงจิตกำกับอย่าให้ห่าง

ปัญญาจุจอาวุธแพ้วทางทาง

สติกำกับทุกอย่างจะสมบูรณ์

One should keep an eye to all. “If one sleeps up high, then sleep with the face looking down ; if one sleeps down low, then sleep with the face looking.

22. ได้บ่เสียบ่มีบ่อนไว้ กิณบ่ใช้เป็นหนี้เท่าตาย

ศัพท์ บ่อนไว้ = ที่เก็บ

บ่ใช้ = ไม่จ่าย

ความหมาย เป็นธรรมดาของโลก เมื่อสิ่งทีหามาได้ วันหนึ่งก็ต้องใช้ไปเช่นเงินทองทีหามาได้มีแต่
ตระหนี่จืเหนียว วันหนึ่งก็สิ้นบ้านไม่มีทีเก็บในทำนองเดียวกัน เป็นหนี้แต่ก็ไม่ใช่เขา
ประเภทเหนียวหนี้ ก็จะต้องเป็นหนี้ไปตลอดชาติ

คำกลอน ทรัพย์ได้มาไม่จ่ายใช้ประโยชน์

จะมีโทษโง่เงาไม่เข้าที่

คนที่บ้าสมบัตินั้นมากมี

ตายเป็นผีเฝ้าทรัพย์ของตน

ดูจดังกินต้องจ่ายใช้แทนเขา

อย่าดูเบากินฟรีหนี้ทุกหน

สักวันต้องถึงซึ่งตาจน

เพราะหนี้ต้นก่อไว้ไล่ตามทัน

22. day bOO sia bOO mi bOOn way gin bOO chay pen nii thaw tdaay

“Receive money but something yet not pay back one’s “debts: such practices result in ruin.” Use money well When one “has money, neither waste frivolously or hoard too much; when one “is in debt but

does not pay back this debt, rather uses the “money for other purposes, then one will be in debt all one’s life.

23. ยามดีบิให้เห็น ยามเหม็นบิให้พ้อ

ศัพท์ ยามดี = เวลาอยู่ดีมีความสุข

 ยามเหม็น = ยามตกทุกข์ได้ยาก

 จังพ้อ = ได้พบได้เห็น

ความหมาย คนบางประเภท ยามได้มีความสุข ไม่คิดถึงพี่น้อง ไม่ดูแลพ่อแม่หาแต่ความสุขใส่ตน แต่เมื่อถึงคราวอัปมงคลเมื่อใด ไม่มีที่พึ่งก็วกกลับมาหาญาติพี่น้อง ทวงมรดกของบิดามารดา ขาดคนเลี้ยงดูก็กลับมาเป็นภาระของพี่น้อง คนประเภทนี้เป็น “คนเหม็น”

คำกลอน ยามดีมีความสุขล้วน คณานับ

 ไม่มีเวลากลับ พบญาติ

 ยามตัวตกอัปจน ลำบาก

 ก็ครุ่นคิดออกได้ พี่น้อง คูมี

 ยามดีมีความสุขล้วน คณานับ

 ไม่มีเวลากลับพบเพื่อนเก่า

 ยามช่วยชมชานมาหาเรา

 เหลือแต่ซากเหม็นเน่าให้เฝ้าดู

23.nyaam dii bOO hay hen nyaam mein cang hay phOO

One should misinster to relations continoulsy. “Do not be “as one who disappears when all is well but reappears when “stinking with a foul problem.”

24. มั่งง่าย ได้ยาก ลำบากได้ดี

ศัพท์ ได้ยาก = ตกทุกข์ได้ยาก

 ได้ดี = ได้มี มีสุข

ความหมาย คนเราถ้าทำอะไรโดยมั่งง่าย จะยุ่งยากในภายหลัง เพราะไม่คิดรอบคอบเสียก่อน แต่ถ้าทำอะไรลำบากโดยที่คิดให้ดีเสียก่อนแล้ว จะได้ดีในภายหลัง คือไม่เกิดปัญหา

คำกลอน มั่งง่ายทำกิจการใด

 ย่อมนำไปแต่ความฉิบหาย

 ภารกิจถึงวอดวาย

 ไม่เป็นดั่งตั้งใจจริง

 ลำบากด้วยตริตรง

 แต่เพื่อถูกต้องในทุกสิ่ง

 แม้ได้ยากลำบากจริง

 เมื่อผลออกมาจะสมบูรณ์

24. mak ngaay day nyaak lambaak day dii

All is in the effort. “If one likes to do things in an easy way, one will get a lot only with great difficulty; if one likes to do things in a hard way, one will get a lot with little difficulty.”

25. ไปป่าอย่ามายุ

ศัพท์	คาย = เปล่า
ความหมาย	ถ้าเข้าป่าแล้วอย่าได้ออกมามีเปล่า ให้มีอาหาร มีพินิจไม่คิดมีมาด้วย เหมือนคนทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ต้องได้ผลไม่มากนักน้อย จึงจะถือว่าคนมีคุณภาพ
คำกลอน	ทำสิ่งใดต้องให้ได้เห็นผล ทำให้คนเขาประจักษ์ในศักดิ์ศรี ดุจกลิกรเข้าป่าพนาลี ก็ต้องมีของป่ามากับมือ

25. pbay pbaa yaa maa daay

One should not return empty handed from an effort. “ If one goes to the jungle do not return with nothing.”

26. ย่างนำผู้เต่า ฝึเป่าปิ่น

ศัพท์	ย่าง = เดิน
	นำ = ตาม
	ย่างนำ = เดินตาม
	ฝึเป่า = ฝึกระสือ

ความหมาย	ถ้าคนเราจะทำอะไรตามแบบแผนประเพณี ก็จะไม่ถูกตำหนิติเตียน แต่ถ้าทำอะไรนอกคอก ก็จะเกิดปัญหาตามมา เช่นเดียวกับภายิตที่ว่า เดินตามผู้เฒ่าผู้แก่ หมาไม่กัด ฟ้าไม่กินนั้นแหละ
คำกลอน	ทำตามอย่างประเพณี ไม่มีคนก่อนว่าให้เสียหาย มีแต่คำชมอภิปราย ให้เป็นแบบอย่างประเพณี

26. nyaang nam phuu thaw phi pbaw bO gin

To walk in the way of the ancestors is the safe way. “ If one walks with an elder, one will not be eaten by ghosts.”

27. ลาบจ้าว อย่าแพงข้าวข้าว

ศัพท์	ลาบจ้าว = ลาบว้าว แพง = เสียหาย ข้าวข้าว = ข้าวข้าวที่ตำละเอียดใส่ลาบ
ความหมาย	จะทำอะไรก็อย่าเสียหายทุน ถ้าไม่ลงทุนก็ไม่มีกำไรเหมือนจะทำลาบให้อร่อยต้องใส่เครื่องให้ครบ อย่าเสียดาว่าเครื่องจะหมดจะเปลือง ถ้าไม่ปรุงด้วยเครื่องให้ดีแล้วนอกจากลาบจะไม่อร่อยแล้วก็เสียหายของด้วย
คำกลอน	จะทำการใดให้เป็นเรื่อง อย่ากลัวเปลืองต้นทุนที่หนุนส่ง

หากตระหนี่เกินไปไม่ทุ่มลง

ก็อย่าคงหวังกำไร จะได้มา

27. laap ngua yaa phEEng khaaw khua

If one wishes a large result, one must invest much. “If one is to make a dish of minced meat, then one must not be stingy with the ingredients.”

28. คนดีบ้านนอก ป่ท่อกอกชอกในเมือง

ศัพท์ บ้านนอก = คนชนบทห่างไกลความเจริญ

กอกชอก = หมายถึงคนที่ด้อยกว่า มีเงินน้อยกว่า กระจอก

กอกชอกในเมือง = กระจอกในเมือง

ความหมาย เป็นคำพูดที่ผู้หลักผู้ใหญ่ชาวอีสาน เตือนลูกหลานเวลาเขาจะเข้าไปทำมาหากินในเมือง เพื่อให้รู้ว่า แม้เราจะเก่งกาจขนาดไหนแต่เป็นเก่งบ้านนอก อาจจะเสียเปรียบคนในเมือง ได้ขนาดว่าไม่เก่งในเมืองหลวงแล้ว แต่อาจจะเก่งกว่าเราชาวบ้านนอกก็ได้

คำกลอน คนดีในระดับชาวบ้านนอก

จัดได้เท่ากระจอกของกรุงศรี

เหมือนหัวหมาอยู่ในพงพี

ฤาเท่าหางราชสีในพารา

รู้ไว้จงเจียมตน

รู้คนรู้จักรู้รักษา

ค่อยเป็นค่อยไปในพารา

นี่คือปรัชญาของ “คนจน”

28. khoun dii baan nOOk bOO thOO bOOk sOOk nay mUang

Change the context and all changes. “A person who is esteemed good in the village may appear unkempt and foolish in the city.”

29. ควยตู่มักชน คนจนมักเฝ้า

ศัพท์	ควยตู๋ = ควยทุยเขาสั้น มัก = ชอบ
ความหมาย	ควยทุยมีเขาสั้นแต่ชอบขวิดนู่นขวิดนี้ ชอบชนควยตัวอื่นแม้เขาจะยาวกว่าเป็นนิสัย แต่ความที่เขายาวนักชนระดับชาติ จะไม่แสดงท่าทางลึกลับซ่อนเร้นเดียวกับคนพูดจ้อทั้งหลาย มักจะเป็นคนจนพวกชอบคุย แต่คนรวยจริงเขาไม่แสดง คนเก่งจริงไม่จู้จี้ เขาคมในฝึก
คำกลอน	ควยชนควยทุยย่อมลุยแหลก เพราะมันแลกด้วยพลังมหาศาล ส่วนมนุษย์ชั่วดีที่สันดาน เพราะเราชาญฉลาดกว่าวู้ควย คู่จשרฐีนักปราชญ์ฉลาดล้ำ สงวนคำสงวนคำปัญญาหลาย ผิดกับคนชั่วคนจนหมั่นหมองกาย ชอบระบายคุยโหมงทุกโมงยาม

29. khwaay tduu mak choun khoun joun mak waw

Those lacking like to bluster. “The buffalo with short horns likes to fight, the poor man likes to talk.”

30. กำจี้ดีกว่ากำตด

ความหมาย การทำงานต้องเลือกสิ่งที่เป็นสาระแก่นสาร ควรลงมือทำอย่าเพียงแต่คิดฝัน แต่เลื่อนลอย ผลก็ไม่เกิด เหมือนกับเอามือกำจี้ ย่อมเป็นรูปธรรมมากกว่ากำตด

คำกลอน งานใดพอทำได้ทำไปก่อน

อย่าเร่ร่อนฝันไปในทุกที

หากคิดได้ทำไปเป็นไรมี

ก็ยังดีกว่าอยู่เปล่าไม่ทำงาน

 ดูจเอามือกุมกำที่ก้อนจี้

 ย่อมมีสิ่งติดมือหนึ่งสองสาม

 แต่ถ้าคว้าตดไปไว้รูปนาม

 มันก็คือความว่างเปล่าดอกเจ้าเอย

30. gam Khii dii gwaa gam tdout

One must put one’s attentions in the right place. It is better to contain a defecation than retain a flatulation.

31. นกเค้าท้วงตาแม่

ศัพท์	นกเค้า = นกเค้าตาโต ๆ ออกหากินกลางคืน ท้วง = พูดยาหักท้วง ว่าแต่คนอื่น
ความหมาย	เป็นภาษิตเปรียบเทียบว่านกเค้าตัวลูกทักว่า ทำไมตาแม่จึงโตนัก ที่จริงแล้วตาลูกก็โตเหมือนกันแต่ลูกมองไม่เห็นตาตัวเอง เหมือนคนที่มักเพ่งโทษคนอื่นดูลคนอื่นรำไป ไม่เคยมองดูตัวเอง เขาเรียกคนชอบเพ่งโทษ หาใช่บัณฑิตไม่
คำกลอน	ว่าแต่คนอื่นเขาไม่เข้าท่า ตัวไม่ว่าแม่นเป็นเช่นอย่างเขา จะท้วงติงคนอื่นให้ดูเรา ดีกว่าเขาค่อยว่ากล่าวจึงเข้าที

31. nouk khaaw thuang tdaa mEE

One can poorly judge ourselves but quick to notice the particularities of others. The baby owl notes the strange largeness of its mother's eyes. The baby owl is unable to see the largeness of its own eyes.

32. ไวหลายถึกมอง วองหลายถึกนาง

ศัพท์	มอง = ตาข่ายดักปลา นาง = ตาข่ายดักสัตว์ ถึก = ถูก หรือติด
-------	---

ความหมาย คนประเภทกระต่ายตื่นตูม ไม่มีสติสัมปชัญญะยอมทำให้เกิดความวุ่นวายต่อหมู่คณะ เหมือนปลาหรือสัตว์ที่ไม่คิด เพียงแต่ได้ยินเสียงคนไล่ก็วิ่งเตลิดเปิดเปิง บางทีเขาดักตาข่ายไว้ ก็ติดตาข่ายเองง่าย ๆ

คำกลอน ทำอะไรอย่าไวเกินความคิด
อาจผิดพลาดได้ในภายหลัง
ทำอะไรคิดอะไรให้ระวัง
จะสมหวังหากจิตคิดพิจารณา

32. way laay thuuk mOOng wOOng laay thuuk naang

One should act calmly and with caution “If one acts too quickly, one is caught by the net ; if one is too jumpy, one is caught by the snare.”

33. บุญให้หาบ บาปให้หิ้ว

ศัพท์ บุญ ความดี
บาป ความชั่ว

อธิบาย บุญเป็นของดีให้ทำมาก ๆ เหมือนว่าให้บอกว่า ส่วนบาปเป็นของไม่ดีหากจำเป็นต้องทำ ขอให้ทำแต่น้อยนิด แค่นี้พออย่าถึงหาบ

คำกลอน ความดีจงจำทำให้มาก
ให้ประจักษ์แก่ปวงชนไปทั่ว
อันความชั่วบาปทรมานติดตัว
อย่าเหลืออกกลัวหลงไหลเข้าไกล้มัน

33. bun hay haap baap hay hiw

One should do all the good possible, do the least evil possible. One should perform so much good that one must carry one's merit over the shoulder in baskets (In Thailand merchants carry goods in two large baskets, each basket at the extremity of a long stick carried over the shoulder. One should do so much good that one's merit need be so carried.) One should do so little evil that one's baap (sin) can be easily lifted with a hand.

34. ตื่นแต่เด็ก ไปเลิกแต่หนุ่ม

ศัพท์ เด็ก = ดึก

เลิก = เลิก หมายถึง ศึกษา

อธิบาย คนอีสานสอนลูกหลานให้ตื่นแต่เช้าไปทำไร่ไถนา และให้เรียนวิชาความรู้ตอนที่ยังหนุ่มแน่น

คำกลอน ขามน้อยเรียนรู้วิทยา

เพื่อหาปัญญาเพิ่มพูนใส่

แก้ตัวจะทำอะไรได้

คงไม่ใกล้ฝั่งนั่งรอตาย

34. tdUUn tdEE deuk, pay seuk tdEE num

One should remember the proper time. Wake early to go to the rice field, go when young to study.

35.อายครูบ่ฮู้ อายซู้บ่ได้นอนนำ

ศัพท์ บ่ฮู้ = ไม่รู้

ฮู้ = รู้

นอนนำ = อยู่ร่วมแต่งงานกัน

ความหมาย ศิษย์กับครูจะต้องใกล้ชิด ได้ตามปัญหาวิชาความรู้กันอย่าได้เกรงใจ เหมือนกับคนรักกัน เมื่อแต่งงานร่วมชีวิตแล้วก็ไม่ต้องไปอาย มิฉะนั้นก็จะเกิดปัญหา

คำกลอน ใกล้ครูอยากรู้ให้ซักถาม

อยากให้คนงามสินเฝ้า

เผยโอบฮู้เอียบทพจนา

มธุรสวาจาอย่าคิดอาย

35. aay khruu bOO huu aay chuu bOO day nOOn nam

One should be sufficiently bold. “If one is tooshy with one’s teacher, one will learn nothing. If one is too shy with one’s partner, one will not be able to sleep with that one.”

36. เอ็ดบุญเอาหน้า ภาวนาหาลาภ

ศัพท์ เอ็ด = ทำ

ความหมาย ปกติทำบุญต้องทำด้วยใจกุศล ภาวนาต้องทำเพื่อละกิเลสตัณหา ให้จิตใจสงบ จึงจะถูกต้อง แต่บางคนไม่ตั้งใจ แต่มีเจตนาอย่างอื่น แอบแฝงทำบุญก็เพื่อเอาหน้าถ้าไม่ทำกลัวเสียหน้า ศรัทธาไม่มี ภาวนาก็เพื่อจะได้เลขเด็ด หวย เบอร์ ซึ่งเป็นสิ่งแปรเปลี่ยนเจตนารมณ์

คำกลอน ทำบุญหากตั้งหวังเอาหน้า

ไม่มีศรัทธาเป็นพื้นฐาน

ภวนาหาลาภไว้หลักการ

ย่อมไม่ถึงนิพพานที่หมายปอง

จะทำให้ใจต้องอุมการณ์

อย่าทำแก่นสารให้มัวหมอง

จึงจะเป็นไปตามครรลอง

ตอบสนองตามผลที่ตนทำ

36. heit bun aw naa phaawanaa haa laap

One should maintain the proper mental stance. “One should not make merit in a boasting mood, one should not meditate to attain material gain. One should make merit with a sense of religious peity, one should meditate with the aim of mental cultivation.

37. สามปากคืกว่หฺมอ

ศัพท์ สามปาก = คนพูดสามคน

คืว = แม่น

หฺมอ = หมอดู

ความหมาย กรณีใด ๆ ก็ตามถ้ามีคนเขาพูดเรื่องนั้น ๆ สัก 3 คน ก็นับว่ามีมูลน่าที่เราจะต้องเอาใจใส่ ถือว่าปากคน 3 คน แม่นกว่าหฺมอดู

คำกลอน หมอดูอาจแม่นดังตาเห็น

นั่นเป็นเพราะเราเชื่อหฺมอ

แต่ปากคนถึงสามพร้าพะนอ

แม่นกว่าหมอลายเท่าที่เราดู

37. saam paak waw khiw gwaa mOO

Public opinion has weight. “Three mouths opining the same weigh more than the estimations of the fortune teller.”

38. แหวนดีอยู่ที่หัว ฝั้วดีอยู่ที่เมีย

ความหมาย แหวนที่ค้อยู่ที่หัวแหวน ฝั้วจะดีก็อยู่ที่เมียจะช่วยส่งเสริม

คำกลอน แหวนดีไม่ดีดูที่หัว

จะใสจะมัวดูตรงนั้น

สามีภรรยาก็เช่นกัน

ช่วยกันพลักช่วยกันดันก็ดีเอง

38. wEEEn dii yuu thii hua phua dii you thii mia

There is always a woman making a man. “To know a good ring look to the jewel, to know a good man look to his wife.”

39. ปล่อยเอียนลงตม

ศัพท์	เอียน ปลาไหล
ความหมาย	ปลาไหลนั้นถือให้โอกาสหลุดมือลงไปโคลนตมแล้ว โอกาสนี้จะจับคืนมาเป็นเรื่องยาก คนเราเช่นหัน ถ้าปล่อยไปตามความยากแล้วก็ยากที่จะนำกลับมาสู่กระแสแห่งความดีได้ จึงมีระเบียบวินัยกำกับ
คำกลอน	ทำอะไรไร้การกำกับ ปล่อยลื่นเรื่อย ๆ ตามใจเขา จะเสียงานเสียการของเรา อย่าปล่อยเขาตามสันดานการจะเลว

39. pblOOy ian loung tdoum

Beware of the desire of others. "If you let the eel go it will dive in the mud." That is its nature.

40. ลักหนีปานหม้อนิล

ศัพท์	หม้อนิล = หม้อคราม สำหรับย้อมผ้า
ความหมาย	หม้อนิลหรือหม้อครามที่ชาวอีสานใช้ย้อมผ้า นั้น บทจะมีสีก็มิบทจะหายไปไม่มีสีก็เกินไป ได้ ทำให้ชาวอีสานผิดหวังอยู่บ่อย ๆ เหลือจะคาดเดา เหมือนคนที่ใจยาก ไม่รู้เมื่อใดจะไป จะมา มักไม่มีกำหนด ยากที่จะเดาใจนับเป็นอันตรายต่อผู้ใกล้ชิด หรือผู้เกี่ยวข้อง
คำกลอน	คนใดไร้การตอบสนอง ลอยล่องดั่งเช่นลมหนาว จะอยู่จะไปไร้ข่าวคราว

เรื่องราวของเขาเศร้าเศร้าเอย

เกิดมาเป็นคนต้องมีหลัก

มีหนักมีเบาอย่าเฝ้าเฉย

ไปไหนมาไหนให้กิเปรย

อย่าทำเฮยนำเบื้อเหลือจะเดา

40. lak nii pbaan mOO niin

One should do all in proper sequence. One's comings and goings should be done in the proper manner. One should not simply disappear mysteriously one day as the black from the "pot." In Thailand, the fluid in the pot for dying cloth some days has a black color, but some days does not have this blackness. One should be a sufficient reliability.

41. เนื้อก็ว่ามัน สันก็ว่าตอน

ศัพท์ สัน = เนื้อสัน

ตอน = ชิ้นเนื้อ

ความหมาย หมายถึงการไม่ยอมซึ่งกันและกัน ต่างคนก็ต่างจะโอ้อวดถือดีว่าตัวเองแน่นกว่าใคร ซึ่งที่จริงแล้วก็ไม่มีใครเก่ง แต่คนเราชอบอวดเบ่งข่มเหงคนอื่นไม่ยอมกันก็เพราะทริฐตัวเดียวแท้ ๆ

คำกลอน ต่างคนต่างอวดทำว่าตัวเก่ง

ต่างก็เบ่งข่มขวัญกันให้วุ่น

บรรดาศิษย์ถือหางบ้างก็ดูน

แค่เพียงอ้างสรรพคุณมาข่มกัน

ท่านว่าเป็นทาสของทูล

ไม่มีคำที่กล้ากลั่น

ที่จะเป็นไมตรีเมตตา

สร้างสรรค์ให้โลกเกิดสมดุล

41. nUa gOO waa man san gOO waa tdOOon

Each thinks his own the best. “The meat of the middle boasts to be best while the meat at the backbone claims to be superlative.”

42. หัวดำไปก่อน หัวอ่อนนำหลัง

ความหมาย โลกมันหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปไว้มาก สังคมก็เกิดการดูแคลนกันว่าคนเก่าแก่ไม่ทันการ เด็กหนุ่มโอ้อวดว่าตัวอยู่ในโลกที่ก้าวหน้าทันเหตุการณ์กว่าจึงไม่ยอมถือน้ำอวสุ ลัทธิจะเป็นผู้นำตลอด ทำให้มองเห็นว่าโลกก้าวหน้า คนจะเคารพนับถือให้เกียรติกันน้อยลง เด็กจะออกมาน้ำ คนแก่จะถอยไปอยู่ข้างหลัง ระบบอวสุจะหมดไป โลกจะวัดกันด้วยความหนุ่ม แก่

คำกลอน เด็กหนุ่มก้าวหน้าถ้ามี

เปิดเวทีให้เขาแสดงได้

คนแก่พากันถอยไป

โอกาสมองให้เขาวชน

ระบบอวสุจะค่อยไป

ผู้หลักผู้ใหญ่อาจสับสน

เพราะโลกแห่งปัญญาชน

คนหนุ่มก้าวผจญราไป

42. hua dam pya gOOn hua dOOn nam lang

There must be a change with age. “The young dark haired ones should go to the fore, while the grey haired elders should follow behind.”

43. จี้ถื่อปอง

ศัพท์ จี้ = อุจจาระ

ถีก = ถูก ตรง

ปอง = ปล่อง ช่อง รู

ความหมาย คนบางคนทำอะไรที่ประสบผลสำเร็จ มิใช่เพราะความรู้ความสามารถ แต่เป็นเพราะจังหวะดี บางคูหนังสือเกือบตาย แต่ดูไม่ตรงที่ข้อสอบ ถ้าภาษาสมัยใหม่ก็เรียกว่า “ฟรุ๊ค” นั่นแหละ ซึ่งก็มีอยู่เยอะแยะ ฉะนั้น ควรทำอะไรให้เป็น มิใช่ทำไม่มาก

คำกลอน ทำมากอ่านมากอาจยากยุ่ง

หากไม่มุ่งแก่นสารที่มั่นหมาย

เจาะที่แก่นเน้นที่แก่นให้แม่นไว้

จึงได้ชื่อว่าคน “ทำงานเป็น”

เหมือนคนที่เขาเรียบร้อย

ค่อยค่อยปล่อยให้ตรงส่งถึงเส้น

เข้าที่ไหนออกที่ใดแต่จำเป็น

รู้จุดเน้นจุดตายได้ตัวเอง

43. khii thUuk pblOOng

What one does, do it well. “If one is to defecate, one should aim well to the hole.” One must remember that in Thailand squat toilets are the most common.

44. อย่าผ่านป่าให้เสือกลัว

ความหมาย อย่าได้ทำอะไรประชดกันและกัน เพราะมันเสี่ยง เหตุการณ์จริงอาจจะเกิดขึ้นก็ได้เช่นกัน
กินยาพิษประชด ผูกคอตายประชด เช่นเดียวกัน เดินผ่านป่าประชดเสือ ให้เสือกลัว ไม่มีวัน
แน่นอน

คำกลอน อย่าริทำอะไรไม่เข้าท่า

เดินผ่านป่าให้เสือกลัวชั่วโฉน

ปิ้งปลาประชดแมวนั้นกะไร

ก็อย่าได้ริอ่านประจานท่า

44. yaa phaen pbaa hay sUa glue

Do not take foolish risks, especially those that have no true yields. “Do not pass by the jungle thinking this will scare the tiger.”

45. หมาเข้าบ้าน ได้ด้อมหาง

ศัพท์ ด้อม ลดหางลง

ความหมาย คนผู้ฉลาดย่อมเอาตัวรอดในที่รับขันเสมอ เพราะมีปัญญารู้ว่ากาลใดควรจะวางตัวอย่างไร เหมือนสุนัขถ้ามีคนจะตีเวลามันเข้าบ้านใครมันจะลดหางลงต่ำ เป็นการแสดงว่ายินยอม ขอโทษ ขอการเวรเจ้าของบ้าน หรือแม้แต่หมาตัวอื่น ๆ ในบ้าน แล้วมันก็ไม่ถูกทำร้าย

คำกลอน เป็นแขกเข้าบ้านใครให้ตระหนก

ให้รู้จักต่ำสูงป่าสูงขา

ประนมมือเข้าหาอย่าดูเบา

ประทับในใจเขาตลอดกาล

 ดุจตั้งเชื้อชาติสุนัข

 รู้จักลดหาให้หางท่าน

 เมตตาเกิดขึ้นในใจพลัน

 นี้แหละเขาเรียกกันรู้ชุมชน

45. maa khaw baan hay dOOm hang

One must know the proper manner of humility and respect. “Just so, even a dog knows to lower its tail when enters the home.”

46. อย่าหาบขันไปส่งเสือ

ศัพท์ ขัน = เนื้อ

ความหมาย	เกิดเป็นคนต้องรู้จักจิตคน อย่าได้เชื่อคนง่าย ๆ ถ้าเชื่อง่ายก็จะถูกต้ม เพราะคนที่ชอบอะไร มักจะทำท่าไม่อยากจะฉวยโอกาสเมื่อผลลใจเขาให้ดี มิฉะนั้นจะเข้าทางปิ่นเขา
คำกลอน	จะคนใครใช้คู่ที่โอบหน้า ดูวาจาใจให้ถ้วนถี่ ควรพิเคราะห์หน้าใจเขาให้ดี อย่าเสียที่ตั้งส่งเนื้อให้เสียกิน

46. yaa haap sin pay soung sUa

One should carefully assess those with whom one is dealing. "Do not carry meat to the tiger."
That is, not let oneself be the meal of the tiger.

47. เป็นนายเขาว่า เป็นจำเข้าง

ศัพท์	ซัง = ซัง
ความหมาย	คนเราถ้าไม่ได้รับตำแหน่งหน้าที่เกินหน้าคนอื่น ก็จะไม่ใครมาก่อนและนินทา อิจฉา ตาร้อน แต่พอได้ตำแหน่งหน้าที่มียศสูงขึ้น ก็จะเริ่มมีคนซุบซิบ นินทา จับผิดคิดร้าย นี่แหละกรรมของคนเป็นหัวหน้าเป็นนายเขา
คำกลอน	ผู้ใดได้ดีเป็นนายคน ระวังถูกด่าก่นให้ฉิบหาย คราตกต่ำเป็นจี้ข่านาย มีก็ร้ายให้เกียรติด่าขอทำที่

The higher one's position, the more one is criticized. "If one is a boss, others criticize you. If one is the big boss, others hate you."

ศัพท์ คำแพง ไม่ไฟที่ไม่สมบูรณ์ มีเมงเงาะอยู่ข้างในปล้องไม้ไผ่
เมงข้อ ที่ปล้องมีเมงเงาะเป็นสีดำ ถ้าไม่ตาย
คำกลอน ปล้องไม่มีคำหนิภายใน
มีไครตาพิพย์ส่องเห็น
ฉันใดคนเราเป็นเป็น
ไครเห็นหัวใจธรรม์
ในใจมนุษย์แสดงคด
เลี้ยวคดดังเคียวเกี่ยวนั้น
หากใครไม่รู้เท่าทัน
เป็นเหยื่อของมันทุกราย

One can not judge a thing from the exterior appearance. “The defective bamboo, insect at the core, is hard to discern.

49. ตดอ้อยหมา

ศัพท์	อ้อย = ล่อ
ความหมาย	การหลอกลวงให้ความหวังโดยไม่จริงใจกับใครเขานั้น เป็นสิ่งชั่วร้าย ไร้คุณธรรม ทำให้คนที่รอคอยหรือหลงเฝ้าต้องเสียเวลา เสียอนาคต เหมือนสุนัขติดตามกลิ่นตดนี้กว่าจะได้กินอุจจาระ แต่สุดท้ายก็ขาด
คำกลอน	ทำอะไรใจจริงอย่างทิ้งสัตย์ ใจมันสเต็มเปี่ยมเยียนักหนา อย่าได้เที่ยวหลอกลวงใครเขามา ดูพวกหมาดมกลิ่นตดหมดไปวัน

49. tdout OOy maa

“Lure the hound with the smell of flatulence.” The dog thinks the smell of flatulence indicate that feces is near, this being what the dog wishes to eat. However, the hound is soon disappointed. In a similar way, one should not lure others with a false promise, this then vanishing into the air.

50. เชือกขาดป้อนกิว

ศัพท์	ป้อน = ที่ กิว = คอด คอดกิว เชือก = เชือก
ความหมาย	ความวิวาทบาดหมาง หรือความแตกร้างใด ๆ จะต้องมีสาเหตุ การบริหารบ้านเมือง การปกครอง ถ้าที่ใดเขาหักท้วงว่ามีปัญหา จะต้องแก้ตรงนั้น เพราะถ้าจะเกิดวิกฤตการณ์ใด ๆ

ก็จะเกิดตรงนั้น โดยสรุปก็คือ ผลทุกอย่างต้องมีเหตุ เหมือนเชือก ถ้าขาดจะต้องขาดที่คอดกั้ว
ไม่ใช่ที่อื่น แก้วถ้าแตกก็ต้องแตกที่มีรอยร้าว

คำกลอน เชือกขาดขาดที่มันคอดกั้ว

ลื้อลิ่วหักลงตรงที่ผุ

เรื่องใดเขาโจทษ์ขานดั่งดังพลุ

นั่นแหละคือจุดประทุให้สังวร

50. chUak khaat bOOn biw

One must know the most vulnerable aspect of a plan of action. “A rope is broken at it’s narrowest spot.”

51. ตีเหล็กต่อหน้าช่าง

ศัพท์ ช่าง = ช่าง

ความหมาย การคุยโวโอ้อวดไม่รู้จักรั้วที่ทางไม่ศึกษาให้รอบคอบว่าผู้ที่เรารุ้ยด้วยอยู่เป็นใคร บางเรื่องเขารู้มามายแต่คมในฝัก เรารุ้ยโวโอ้อวดผิดพลาดไป หากเขาหักท้วงมีหลักเกณฑ์กว่าอาจหน้าแตกได้ คนเรากลกไม่ได้ทุกคนไป

คำกลอน อย่าคุยโวโอ้อวดไปทุกที่

อาจเจอคนดึกส้าแก่ง

พูดทำอะไรให้ยำเกรง

คนเก่งกว่าเรามีมากมาย

51. tdii leik tdOO naa chaang

One should not try to teach one already a master. “Do not brag of one’s ability to shape metal in front of a smith.”

52. เอียนให้สุด ขุดให้ถึง

ศัพท์ เอียน = เรียน

ให้สุด = ให้ถึงที่สุด ให้จบ

ให้ถึง = ให้ถึงที่สุด ให้ถึงที่

ความหมาย ทำอะไรให้ทำจริง มุมานะอดทน แม้จะมีอุปสรรคก็อย่าได้ท้อถอย ถือเป็นเรื่องธรรมดา
แล้วจะประสบผลสำเร็จในที่สุด

คำกลอน เรียนอะไรรู้สุดครูสอน

อย่าอวดฉลาดให้สับสน

ทำอะไรทำไปไร้กังวล

ให้มีความอดทนเป็นพลัง

แล้วผลดีจะตอบสนอง

ตามครรลองที่ตนหวัง

นี่คือคุณค่าแห่งพลัง

ที่เราทนเราหวังตั้งตากอย

52. hian hay sut khut hay theung

If one does anything, do it in depth. “Study to the extreme, if dig a hole reach the extremity” (In Thai villages, will often find a snake hole and dig down to capture the snake). “If one is to be successful one must dig all the way down.”

53.ของกินน้อยจนใจผู้สืแบ่ง

ศัพท์ สืแบ่ง = จะแบ่งปัน

ความหมาย กรณีที่เป็นพ่อเป็นแม่ เป็นผู้บังคับบัญชา มีบริวาร รางวัลที่ดี ของกินที่มีรสเลิศก็มีอยู่น้อย
ยากที่จะแบ่งปันให้ได้ทุกคน กรณีความดีความชอบเป็นพิเศษ 2 ชั้น แต่ละหน่วยงานมี
จำกัด ผู้เป็นหัวหน้าจะแบ่งอย่างไรก็ไม่ทั่วถึงในแต่ละปี จึงเกิดปัญหาขัดแย้งเรื่อง 2 ชั้นอยู่
เสมอมามิได้ขาด

คำกลอน ของกินมีน้อยเพียงจำกัด

จะจัดแบ่งปันอย่างไรไหว

ให้ทุกทุกคนสนใจ

นี่ปัญหาผู้แบ่งปัน

หากแบ่งไม่ถูกใจ

คนไม่ได้ก็เข้ามาห้าห้า

หากจะแบ่งให้เท่ากัน

ของจะให้นั้นก็ไม่พอ

53. khOOng gin nOOy joun jay phuu si bEEng

Limited resources are difficult to distribute. “If there is little to eat, the one who must divide the food feels heavy of heart.”

54. กำพำร้ำซำกจวบนม ผีเผดพ้อซำวสำก

ศัพท์	ซำกจวบ	เพ็งเคยพบเคยเห็น ปกติไม่เคยได้
	ซำกจวบนม	เพ็งเคยได้กินนม แต่ก่อนแต่ไรไม่เคยได้กิน
	ผีเผด	เปรต
	ซำวสำก	สลำกภักต ซำวที่ญำตินำไปทำทำนที่วัดแล้วนำไปให้เปรตเมื่อถำยพระแล้ว

ควำมหมำย คนที่ไม่เคยได้เห็น ไม่เคยได้กินอะไร พอได้กินก็กินใหญ่ ไม่ดูประมำณจนมองไปว่า มุมมำม เหมือนเปรตที่หิวโหย ได้กินซำวสำกที่ญำตินำไปให้ก็กินอย่ำงมุมมำม หรือเหมือนเด็กที่หิวนม

คำกลอน

กำพำร้ำเพียงให้กินนม

ยอมสมในที่นั่งฝืน

เปรตอสุรำก็เช่นกัน

ควำมฝืนคือให้ด้ดื่มกิน

คนเรานั้นเป็นอย่ำงไร

หำกเห็นแก่กินแก่ได้ไปทุกที่

โลกนี้คงอัปรีช

ขำดคนดีไว้ประดับดิน

Long abstention increases the strength of desire. The orphan longs for milk at the mother's breast, the ghost longs for saak rice (in Thailand, in a yearly festival of the Northeast, the spirits are offered a special rice treat called saak rice. This is the one time of the year these hungry spirits get a meal).

55. เจ้าเือนพาเว้าเจ้าหล้าพากิน

ศัพท์	เว้า = พูด
	เจ้าเือน = เจ้าของบ้าน
ความหมาย	เจ้าของบ้านต้องทำตัวเป็นตัวอย่าง ถ้าเจ้าของบ้านขี้เมา เพื่อนฝูงก็เมา เจ้าของบ้านมีศีลธรรม เพื่อนฝูงก็มีศีลธรรมด้วย
คำกลอน	คนที่คิดจะเป็นหลักชัย กลับทำเหลวไหลเสียศักดิ์ศรี จะมีผู้ใดเห็นความดี คงมีแต่คนซ้ำเติม

55. caw hUau phaa waw caw law phaa gin

“The householder invites to talk, the drunkard invites to drink.” The nature of each person varies. Some act as true noble householders, others act more like drunkards.

56. จวบกินหญ้า อย่าลืมหัก

หมูป่กินอำ อย่าลืตีดั้งเว้า

ศัพท์	จั่ว = วัว
	อย่าลื = อย่าดี
	อ้า = ร้า
	ดั่งเวือ = จมูกบาน
ความหมาย	อย่าฝืนใจคนอื่นให้ทำในสิ่งที่เขาไม่ชอบ เหมือนข่มเขาโคจีนให้กินหญ้า หรือเขื่อนดีจมูกหมูเมื่อไม่กินรำ
คำกลอน	อย่าข่มเขาโคจีนให้กินหญ้า อย่าฆ่าดีหมูเบือรำลั่น เหมือนคนทำอะไรใจจงจิ้นค์ ใจไม่รักไม่ถวิลอย่าฝืนมัน พ่อแม่ญาติแม่นหวังดี ต้องถามไถ่ให้แม่นมัน หากประสงค้งใจกัน รับจัดการพลันผลดีเอย

56. ngua bOO gin nyaa yaa si khoum khaw hak muu boo gin ham yaa si tdii dang weu

One should not force others to do what is not their will. “If the cow does not wish to eat grass, don’t push sown on the horns to breaking. If the pig does not wish to eat bran, do not hit its nose.”

57. คนหลักค้ำไถ่ คนใบ้ค้ำไถ่

ศัพท์	คนหลัก = คนมีปัญญา คนมีฐานะ คนใบ้ = คนโง่ คนปัญญาอ่อน
ความหมาย	การทำมาหากิน หรือการเรียนหนังสือ ไถ่บ้านที่สุด ย่อมปลอดภัยที่สุด แต่การค้าขายการทำมาหากินในที่ไกล ห่วงญาติพี่น้อง เป็นการเสี่ยง คนอีสานแม้จะนิยมออกจากบ้านไปทำมาหากินที่อื่นมาก แต่ทุกคนไปด้วยความเสี่ยง บางคนถึงกับล้มจม ก็มีตัวอย่างให้เห็นอยู่มาก คนโบราณจึงไม่อยากให้ลูกห่างจากตัวเอง โดยเฉพาะลูกผู้หญิง
คำกลอน	คนมีปัญญากล้าลาด สามารถหากินในถิ่นไกล คนโง่เสี่ยงหากินในแดนไกล อาจเป็นอันตรายต่อชีวิต โบราณสอนให้ทำมาหากิน ใกล้ถิ่นพี่น้องญาติสนิท จะได้ไม่เสี่ยงต่อชีวิต มีญาติช่วยคิดช่วยนำพา

57. khon lak khaa glay khon bay khaa glay

If a person has proper education, then that person can make much profit near to his or her own home, while a foolish person needs risk or danger, and sells far from home. “A person of erudition will sell much, a foolish person will sell little.”

58. คนต่างคน ขนกันต่างกัน

ศัพท์	ขนกัน = ขนที่กัน ต่างคน = คนต่างกัน
ความหมาย	คนเราต่างกันทั้งโดยกำเนิดและความคิด การกระทำจึงต่างกันไปด้วย หากใครจะทำอะไร ไม่ถูกใจใคร ก็อย่าได้ถือสา ถือเสียว่าเป็นเรื่องของคนที่มีความคิดต่างกัน เป็นเรื่องธรรมดา จะให้ทุกคนคิดเหมือนกันไม่ได้ แม้แต่ลูกแม่เดียวกัน
คำกลอน	คนเราต่างกันนานา กายวาจาใจต่างหลากหลาย พฤติกรรมอีกมากมาย ต่างจิตต่างกายจากเรา เป็นข้อเตือนสติมนุษย์ อย่าเที่ยวไล่จุดใครเขา ให้มีความคิดเช่นอย่างเรา เพราะเขาก็คือเขาใช่เราเอย

58. khoun tdaang khoun khoun goun tdaang gan

Each person is unique. “Each person differs, even the hairs on the posterior differ from person to person.”

59. ป่ทุกซ์ป่ยาก ป้อัดป่อยาก

ศัพท์	ป่ทุกซ์ = ไม่ทุกซ์ ป่ยาก = ไม่ยุ่งยาก
-------	--

บอิด = ไม้อด

ความหมาย ถ้าคนเราไม่ทุกข์ไม่ยาก สบายใจสบายกาย ไม่มีอะไรยุ่งยากใจ ถ้าไม้อด มันก็ไม่อยากนูน
อยากนี้ เพราะได้กินจนอ้วนมีพื้มันอยู่แล้ว จึงไม่มีปัญหาอะไร

คำกลอน ไม่ทุกข์มันจะยากได้อย่างไร

เพราะไม่มีความขัดสน

ไม้อดแล้วอยากนูนพิกุล

เกิดเป็นคนไม่ยากไม่ทุกข์สุขแท้แล

59. bOO thuk bOO nyaak bOO Ut bOO yaak

Suffering is a part of the cycle of emotion. If one does not suffer, one does not find difficulty, one does not wish to have anything, then one will have on desire. “No suffering, on difficulty, and no craving.”

60. นาแล้วฆ่าควายเถิก เติกแล้วฆ่าคนหาญ

ศัพท์ ควายเถิก = ควายหนุ่มที่มีพลังแข็งแรง หรือควายงาน

เติกแล้ว = ศีกสงครามสงบลง

คนหาญ = ทหารกล้า

ความหมาย คนบางคนคิดสั้น พอให้ควายไถนาเสร็จแล้ว ก็เกลี้ยเกลียงไว้ก็ฆ่ากิน หรือขายให้เขาไป เป็น
สิ่งไม่ดี เช่นเดียวกันแม่ทัพนายกอง พอเสร็จศึกสงครามก็ฆ่าทหารของตนเองเสีย กลัวเขา
จะใหญ่กว่าตน นับว่าเป็นคนเลวชนิดเห็นแก่ตัวที่โลกไม่มีช่องว่างที่จะให้อภัย

คำกลอน นาแล้วฆ่าควายตัวพลัง

ที่หวังใช้งานในปีหน้า

ยกทัพปราบศัตรูกลับมา

กลับมานักรบของตน

ท่านว่าสิ่งนี้เป็นนิมิต

สู่ทางชั่วพิศลับสน

ท้าวแดนใดประพาศิติน

แผ่นดินคลออุบาทว์ทุกชาติแล

60. naa IEEw khaa khwaay theuk seuk IEEw khaa khoun haan

One should know a proper gratitude. Do not be as one who once the field is harvested, kills the water buffalo, once the war is won kills the soldier.”

61. อย่ากินจี อย่าลีหมา

ศัพท์ ลี = ร่วมเพศ

ความหมาย การกินจี และการร่วมเพศกับสุนัข ถือว่าเป็นความชั่วร้าย ผู้ใดกระทำผู้นั้นถือเป็นคนจัญไร
กาลิบ้านกาลิเมือง จะไม่มีความเจริญในแผ่นดิน เปรียบเสมือนคนทำอะไนอกคอก ย่อม
เป็นที่ครหาของคนทั่วไปอยู่มิได้ขาด จึงควรทำอะไในกรอบขนบประเพณีจึงจะดี

คำกลอน จะทำการใดให้รำลึก

กฎเกณฑ์บันทึกประกาศไว้

อย่านอกคอกอยู่รำไป

จัญไรจะเกิดในแผ่นดิน

61. yaa gin khii lyaa sii maa

There are proper modes of behaviour. “Do not eat excrement, do not fornicate with a dog.”

62. จ้วควยเห็นแก่หญ้า จี๋เข้าเห็นแก่กิน

ศัพท์

จ้ว = จ้ว

ควย = ควาย

ความหมาย

สัตว์คือจ้วควาย เป็นธรรมชาติของมัน เห็นหญ้าเขียวที่ไหนก็ไปที่นั่น โดยไม่รู้ว่าตรงนั้นเป็นที่ของใคร ศัตรูหรือมิตรได้กินเป็นดี เหมือนคนที่มิใช่เป็นทาสน้ำเงินหรืออามิสสินจ้าง เขาให้ใช้กินก็เลยเป็นทาสเขา เรียกว่าเป็นคนเห็นแก่กิน ลืมความดีความชั่ว ถูกฝึก เพื่อให้ได้กินอะไรก็ได้ทั้งนั้น คนประเภทนี้ไม่ต้องพูดถึงกตัญญูไม่มีแน่ มีอย่างเดียวขอให้ได้กินเป็นใช้ได้

คำกลอน

จ้วควายเห็นหญ้างามหน้ากิน

ไม่อินยลของใครใครเจ้าของ

จี๋เข้าเช่นเดียวโดยครรถอง

เห็นแก่ปากแก่ท้องจนลืมตัว

62. ngua khwaay hEn gEE nyaa khii khaa hen gEE gin

One should not be ruled by a narrow greed. “The cow only looks to the eating of grass, the slave only looks to the getting of food”

63. เฮ็ดดี ผีปันนาให้กิน

ศัพท์ เฮ็ด = ทำ

ผีปันนา = โชควาสนาทำให้มีอาชีพ เสมือนผีช่วยบันดาล

ความหมาย คนดี มักจะพบกับสิ่งที่ดี คล้ายกับปาฏิหาริย์ หรือเหมือนกับผีช่วยบันดาลให้ได้โชค ในทางตรงกันข้าม ถ้าคนชั่วก็จะพบกับหายนะตลอด ดีไม่ดีอาจถูกผีเจาะยางก็ได้

คำกลอน ทำดีมากน้อยค่อยค่อยทำ

ผลจะนำหนุนส่งให้คงที่

โบราณสอนจงจำคนทำดี

ดุจผีช่วยหนุนคำจูนเจือ

63. heit dii phi pan naa hay gin

If one does good, the Gods will favor one. “If one does good deed, the spirits will give you rice fields for the growing of food.”

64. ได้เมียสาวปานได้จ้าวชาวแม่ได้เมียกาปานได้แม่ชาวคน

ศัพท์ ชาว = ยี่สิบ

ความหมาย การมีเมียสาวเมียนั้นก็ดีไปคนอย่าง มีเมียสาวก็มีลูกได้หลายคน แต่มีเมียแก่อาจไม่มีลูก แต่ได้คนดูแลเราให้สุขสบาย เหมือนเราอยู่กับแม่

คำกลอน มีเมียสาวนั้นดีมีลูกใช้

ช่วยแก้ไขช่วยพิทักษ์รักษา

มีเมียแก่พลอยสบายในอุรา

เพราะเหมือนได้มารดาเสียคน

64. day mia saw pbaan day ngua saw mEE day mia gEE pbaan day mEE saw khoun

A young wife and an old wife give a different result. “Having a young wife is like having twenty bulls, having an old wife is like having twenty mothers.”

65. อยากข้าวอย่าหุงหลาย

ศัพท์ อยากเข้า = หิวข้าว

ความหมาย คนกำลังหิวข้าว เห็นอะไรก็อร่อยหมด เพราะกลัวว่าตัวเองจะไม่อิ่ม จึงมักจะทำอาหารให้มากไว้เสมอ แต่ในที่สุดก็กินไม่หมด สิ้นเปลืองเปล่า ๆ

คำกลอน คราหิวเห็นอะไรก็อร่อย

มีของน้อยโกรธว่าไม่อิม

หากถึงคราได้ลองลงมือชิม

มากน้อยอึดเท่ากันนั้นความจริง

เหมือนคนมีโรคกลัวยาทำตาย

จะละลายด้วยขันติมีอหิงส

แล้วตัวเขาจะประจักษ์ซึ่งความจริง

นี่แหละอิงของเก่าเข้าทางธรรม

65. yaak khaaw yaa hung laay

One should not oneself be too ruled by desire. “If one loves rice one should not cook too much at one time.”

66. ผู้ดีอย่างช้า จี้อย่างไว

ศัพท์ ย่าง = เดิน

ช้า = ช้า

ความหมาย คนที่มีฐานะมีศักดิ์ศรี เขาเดินช้าสง่างาม ผิดกับกรรมกรหรือคนรับจ้างชอบเดินไว เพราะชีวิตรีบร้อน และไม่จำเป็นจะต้องระมัดระวัง เดียวคนจะหาว่าเข้ายศเจ้าอย่าง ไม่สมศักดิ์ศรีกรรมกร

คำกลอน ผู้ดีเดินดีมีสง่า

ส่วนจี้อย่างไวอาคนเศร้าหมอง

พวกผู้ดีเดินเห็นได้ทำนอง

ไม่กะนองดังดังจนพลั้งไป

66. phuu dii nyaang chaa khii khaa nyaang way

Do all with a slow nobility. “The noble person walks slowly, the slave walks quickly.”

67. ความอู้น้อย อย่าผ่านคองเมือง

ศัพท์ ความอู้น้อย = ความรู้

คองเมือง = การปกครองบ้านเมือง

ความหมาย	คนที่มีความรู้และมีประสบการณ์น้อย ไม่สมควรจะเป็นผู้ปกครองบ้านเมือง เพราะอาจไม่สามารถปกครองไพร่ฟ้าให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ เพราะขาดบารมี
คำกลอน	รู้น้อยทำน้อยให้พอตัว อย่ามัวคิดใหญ่ไม่เข้าท่า ฉันใดคนจะครองนครา ต้องมีปรีชารอบตัว

67. khwaam huu nOOy yaa phaam khOOng mUang

One should have the knowledge needed for a position. “Do not let one of little knowledge come to rule the city.”

68. มันย้อนหมู

ศัพท์	ย้อน = เพราะ
ความหมาย	คนบางคนมีชีวิตด้วยอาศัยบุญบารมีคนอื่น ตนเองไม่มีปัญญาที่จะทำให้ตนมีหน้าตาได้ เมื่อใดคนที่เราอาศัยหมดบุญวาสนา ตัวเองก็พลอยอัปจนไปด้วย
คำกลอน	มันเองهامันเพราะมันไม่ ถ้าไม่ใส่น้ำมันจะมันหรือ ตัวไม่มีอาศัยเขาจนเล่าลือ ก็ต้องถือได้ว่าไร้ค่าคน

68. man nyOOng muu

May gain glory only by physical proximity to the great. “Someone appears fatty and greasy because of proximity to the pig.”

69. คะลำนํ้ากินต่อน

ศัพท์ คะลํ้า = หั้ม , เว้น

ต่อน = เนื้อ

ความหมาย ไม่ซังจริง ไม่รักจริง ไม่ทำอะไรให้เด็ดขาด ไม่แน่วจริง เช่นเดียวกับภายิดไทยที่ว่า เกลียดตัวกินไข่ เกลียดปลาไหลกินน้ำแกง

คำกลอน อย่าทำที่เข้าไม่ชอบ

 เที่ยวลักลอบลับตาเข้าไม่ถือ

 จะเป็นเช่นเกลียดตัวเขาเล่าลือ

 แต่ไม่ถือเพราะไข่มัไข่ตัว

 ทำอะไรทำไปให้เด็ดขาด

 อย่าขยาดขย่อนคนก่อนทั่ว

 ทำอะไรให้เด็ดขาดอย่ามัวช้า

 จะขายหน้าไปทั่วเมื่อเห็นจริง

69. khalam nam gin tdOOn

One should do all with a proper enthusiasm. “Do not be finicky as one who eats but the soup avoids the meat.”

70. แก้วไม้ทางปลาย

ศัพท์	แก้ว = ลาก
ความหมาย	การลากไม้ชนิดใด ๆ ก็ตาม เขาชักลากด้านโคนไม้ ไม่ใช่ด้านปลาย เพราะจะติดที่กิ่งก้าน และใบ ยากแก่การชักลาก แม้จะลากไปได้ ก็ต้องใช้ความพยายาม และเสียแรงมาก เหมือนเราจะประกอบกิจใด ๆ ก็ต้อง ทำให้มีระบบ ทำให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ อย่าเป็นคนนอกritz จะถูกตำหนิด้าเป็นอย่างเขาว่าจริง ๆ ก็จะมีคนสมน้ำหน้า
คำกลอน	ทำอะไรหากฝืนประเพณี ประชาชีตำหนิตลิน อย่าดันทุรังจะพังกินท์ เพราะแผ่นดินอยู่ได้ไซ้ไร้เกณฑ์

70. gEE may thaang pblaay

There is always a proper way. “One should pull a tree along by grasping at its base, not the end”
(at the end one finds many branches that will stick out and make the pulling cumbersome).

71. ชื้อควยยามนา ชื้อฝ้ายามหนาว

ศัพท์	ควย = ควาย
	ยามนา = หนัานา
	ยามหนาว = หนัาหนาว

ความหมาย	ควายราคาแพงหน้าลงนา ไม่ควรซื้อตอนนั้น ควรจะซื้อก่อนหน้านี้ จะได้ของถูก ในทำนองเดียวกัน ถ้าซื้อผ้าห่มยามหนาว ก็จะมีราคาแพง คนเราจะทำอะไรให้วางแผนล่วงหน้า อย่าแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพราะนอกจากจะยุ่งยากแล้ว ยังจะต้องเสียเงินอีกมากไม่คุ้มกัน
คำกลอน	จะซื้อควายอย่าซื้อตอนลงนา จะซื้อผ้าอย่าซื้อตอนหน้าหนาว จะกอร์ปกิจอันใดให้คิดยาว อย่ามัวเมาแก้ผ้าเอาหน้าไว้

71. sUU khwaay nyaam naa sUU phaa nyaam naaw

We should have a proper plan for all that one does. If one only buys when the thing is needed, the price will most likely be quite high. One who wastes money will buy a buffalo when it is time to work the rice fields, buy clothes when it is “cold.”

72. ฮากไม้สอนชวน

ศัพท์	ฮากไม้ = รากไม้ ชวน = ชวน
ความหมาย	ชวนจะดี จะบินไม่บิน ต้องเอาไปฟันรากไม้ดูก่อน ถ้าวัวซ่อมฟันรากไม้ถ้าชวนดีจะไม่บินเสียหาย คนเราก็เหมือนกัน กว่าจะได้ดิบได้ดีมีหลักฐานก็ต้องผ่านอุปสรรคมากมาย สิ่งสมประสงค์มาเยอะเยะความผิดพลาดต่าง ๆ ในอดีตเป็นบทเรียนอันมีค่ายิ่ง ดังนั้นชีวิตที่ผ่านอุปสรรคจึงเป็นชีวิตที่แกร่ง เหมือนชวนที่ผ่านรากไม้มาได้ ก็แสดงว่าแน่นอนที่สุด
คำกลอน	เหตุการณ์ล่วงผ่านอดีต

เป็นประสบการณ์ชีวิตอันยิ่งใหญ่

ชีวิตคนผ่านมามากเท่าใด

เป็นกำไรสั่งสมอบรมตน

72. haak may sOOn khwaan

One's strength is tested in certain circumstances. "The root of the tree teaches the ax" (the root of a tree is the strongest kind of wood, it is the true test of the ax.

73. ได้แต่ลืมหมา

ความหมาย คนเรามักจะลืมหมาของเก่า เมื่อได้ของใหม่มา โดยเห็นของเก่าไม่มีไม่งาม คนประเภทนี้เป็นคนมักมาก อารมณ์ไม่แน่นอน ไม่มีหลักยึด สุดท้ายอาจจะคว้าน้ำเหลวก็ได้

คำกลอน นิทานเก่าเล่าขานสั่นดานคน

ว่าน้อแลเลี้ยวตลอดไฉน

พอได้ของใหม่งามแม่ทรมวย

ลืมหมาเพื่อนใจคนเก่าให้เผลตาย

ท่านว่าเป็นสิ่งชั่วต่ำ

ใครทำอาจต้องเสียหาย

พยายามจนถึงวันตาย

อาจพลาดโอกาสได้เพราะรวนเร

73. day tdaw IUUm maa

One should know a proper gratitude. Be not as one who “once uses the dog to get the turtle abandons the dog” (or in “Thailand, it is said that if one gets a second wife, one should not forget the first wife.)

74. เสือตายย้อนหลัง

ศัพท์ ย้อน = เพราะ

ความหมาย นายพรานล่าเสือ เพราะต้องการหนัง แสดงว่าแพ้นางตัวเอง คนก็เหมือนกันมักจะตายเพราะ
สิ่งที่ตัวเองว่าแน่ เข้าภายิตว่าหมองูตายเพราะงูนั่นเอง

คำกลอน หมองูตายเพราะงูรู้กันทั่ว

คนชั่วตายเพราะบาปหยาบหนา

ดุจเสือดายเพราะหนังกายา

ที่พรานป่าหมายปองทุกช่องทาง

74. sUa tdaay nyOOn nang

One’s beauty can cause a danger. “The tiger dies because of its fur.”

75. อย่าหาบช้างชาแมว

ศัพท์ ช้าง = ช้าง

ชา = คู่กัน, ของหาบที่อยู่คนละข้าง

ความหมาย	การหาที่ดีของสองสิ่งที่จะต้องมีน้ำหนักเท่ากัน จึงจะหาได้ดี หาได้ไกล ไม่เหนื่อย และทรงตัวได้ดี หากหาของที่มีน้ำหนักต่างกัน จะทำให้ทรงตัวไม่ได้ แพ้แรงตัวเอง เหมือนกับคนจะทำอะไรต้องคิดให้ดี ให้เหมาะสมกับสภาพของตน ให้ชั่งน้ำหนักให้ดีกว่าถ้าเราลงทุนเท่านี้แล้ว จะมีกำไรเท่าใด ให้ชั่งได้ชั่งเสียให้ดีกว่าก่อนแล้วลงมือทำ
คำกลอน	จะทำการใดให้รอบรู้ มีแผนรับแป้นสู้ได้ทุกที่ อย่าได้เผลาทำไปมันไม่ดี จะเสียที่เสียผลเพราะคนทำ ก่อนจะประกอบการลงทุน คิดกำไรขาดทุนเป็นอย่างต่ำ ว่าสมควรเพียงใดจะได้ทำ จึงสมคำโบราณว่าอย่าบ้าเกิน

75. yaa haap chaang saa mEEw

Examine the task at hand carefully. If one is to carry two items by using a stick, one item at each extremity of the stick---the stick's midpoint at the carrier's shoulder, then the two objects must be of an equal weight. If one puts an elephant at one end it will not elephant and a cat by a shoulder pole.

76. เอาเมียหล่าเป็นข้าลูก

ศัพท์	เอาเมีย =	มีเมีย
	หล่า =	ข้า

ข้า = จีข้า

ความหมาย คนที่มีเมียข้า คือมีเมียตอนอายุมาก มีลูกไม่ทันใช้ แก่จะตายแล้วลูกยังจี๋คอยู่ ในที่สุดก็ตายจากลูกไป ยังไม่ทันได้เห็นความสำเร็จของลูก พุดง่าย ๆ ก็คือ ตายขณะยังเป็นคนดูแลลูก แทนที่จะตายตอนที่ลูกดูแลพ่อแม่ เปรียบเสมือนคนทำอะไรไม่มีแต่รีรอ มีแต่คิดจะ ว่าจะ แต่ไม่ได้ลงมือทำ พอลงมือทำก็สายเสียแล้ว เสียประโยชน์เปล่า ๆ

คำกลอน มีเมียมแก่นี้แยหลาย
พอกหลานควายลูกจี๋คองอหาย
กว่าลูกโตได้เล่าเรียนเป็นเจ้านาย
ตัวก็ตายเสียเปล่าไม่เข้าที

ท่านว่าไว้เป็นอุปมา

ดูชาวพาราในโลกนี้

ทำการสิ่งใดจะได้ดี

ทำตอนมีพลังกล้าเข้าทำแล

76. aw mia laa pen khaa luuk

Be careful when choosing a wife. “If one takes a young wife when old, one will be a slave to one’s children.” In the proper cycle of things, one’s children when older will reciprocate the sacrifices of the parents. If one does not live to receive this reciprocation it is as if one is a slave to one’s children.

77. ก้าหลายมันปาน

ศัพท์ ก้า = แข็ง เผาไฟสุกเกินไป เช่นมิดที่ช่างเผาไฟสุกเกินไป จะแข็งและคมดี แต่เปราะ

บ้าน = บิ่น

ความหมาย เหล็กที่เขาเผาไฟสุกเกินไปแล้วนำมาตีมีดนั้น ถึงแม้จะคมและแข็ง แต่ก็มักบิ่นง่าย เหมือนกับคนเรา กล้าเกินไปมักจะเสีย ที่เราเรียกติดปากว่ากล้า บ้าบิ่น คือกล้าไม่พอดี ไม่มีเหตุผล

คำกลอน มีดพร้ากล้าแม่นคมนัก

ก็มักหักบิ่นเสียหาย

ดุจกับคนกล้าทำทาย

อาจได้ฉิบหายเพราะกล้าเกิน

77. glaa laay man baan

“A great bravery leads to a breaking.” If a blade is used against even the hardest substances, soon it will chip. In the same way, too great a bravery is a danger.

78. ลูกเว้ายาก พ่อแม่ปากเปียก

ศัพท์ เว้ายาก = พูดยาก ไม่ฟังคำบิดามารดา

ปากเปียก = ดุคำ ตักเตือน ตบปากเปียกปากแฉะ

ความหมาย ลูกไม่ดีจะทำให้พ่อแม่เสียไปด้วย แต่ถ้าลูกดีพ่อแม่ก็พลอยมีชื่อเสียง ดังนั้นลูกควรเป็นลูกที่ดี วานอนสอนง่าย อยู่ในโอวาทของบิดามารดา

คำกลอน ลูกใดไร้ซึ่งจิตสำนึก

ดุจดั่งโคถึกคึกโครธกล้า

เหยียบย่ำคำบิดามารดา

ลูกนี้ทำหน้าว่าเณรคุณ

78. luuk waw nyaak phOO mEE pbaak pbiak

A difficulty to raise child wearies the parents. A child that listens not to his parents makes the mouth of the parents wet from reprimanding.

79. เสนาหมากจึก้า

ศัพท์ เสนา = คนรับใช้ บริวาร

 หมากจึก้า = ผลไม้ชนิดหนึ่ง มีรสขม

ความหมาย คนรับใช้ใกล้ชิด หรือบริวาร คอยแต่เอาใจใส่นาย ไม่กล้าพูดความจริง นายว่าอย่างไรก็ตามไปอย่างนั้นทั้ง ๆ ที่ขัดกับความเป็นจริงในที่สุดก็ทำให้เจ้านายเสีย

คำกลอน นายว่าข้าตามไม่ถามไถ่

 เพียงไม่ขัดใจให้หมองหม่น

 ก็ยอมเสื่อมสูญเสียความเป็นคน

 สากลเรียก “นายว่าข้าพลอย”

79. Seinaa maak khii gaa

This proverb refers to a test of a certain king. The king gave a very bitter fruit to many of his advisors at court. He then acted as if he thought the fruit sweet. All but one of the advisors, despite the extreme bitterness of the fruit, also said the fruit was sweet. Only one advisors stated that the fruit was bitter. The king then knew that only this one advisor was honest. Hence the proverb, minister of the gaa fruit (this the fruit that the ministers were asked to taste for the king).

80. บุญบ่ให้ยอยไฮกับหย่อน

ศัพท์	บุญบ่ให้ = ไม่มีบุญ ยอยไฮ = เถาไทรที่หย่อนลงมาจากต้น
ความหมาย	คนเรานั้นถ้าบุญวาสนาไม่มีทำอะไรก็ไม่สำเร็จ ถึงจะสำเร็จก็ยาก เช่น ความรัก หากมีบุญเพสันนิวาส ก็จะเข้ากันง่ายขึ้น เหมือนกับการขึ้นต้นไม้ใหญ่ ๆ ไม่จำเป็นต้องปีนที่ต้นขึ้นตามเถาย่านไทรที่ย้อยลงมาก็ได้ง่ายดี และเป็นทางลัดได้
คำกลอน	ไม่มีบุญใดทำไว้ก่อน ฤาจะห่อนคู่กันให้หรรษา คนจะเป็นคู่กันในวันหน้า ก็ต้องมาจากกุศลช่วยคลไจ

80. bun bOO hay nyOOy hay gOO bOO nyOOon

If one does not have merit, then opportunities do not come. If one's merit does not act as a facilitator, the tendrils of the banyan tree will not descend to one's hand in Thailand, the sai tree is famous for its cool shade and for its air-roots that come down as rope, allowing children to climb up.

81. หมกปลาแดกมีครุ จี๋ปูมีवाद

ศัพท์	หมกปลาแดก = หมกปลา ร้า มีवाद = มีแบบมีแผน
-------	--

ความหมาย	ทุกอย่างในการเรียนรู้ จะต้องมีครูสอน มีตำรับตำรา มันเป็นเองไม่ได้แม้แต่ของง่าย ๆ เช่น หมกปลา ร้า และเผาปู ก็ต้องมีตำรา มีคนสอนมิฉะนั้นจะเป็นไปไม่ได้ เรื่องนี้เพื่อต้องการให้คนสำนึกในความเป็นครูน้ำใจครูว่าครูมีความหมาย
คำกลอน	อยากเรียนอยากรู้ต้องครูสอน จะยืนเดินนั่งนอนต้องเรียนก่อน ทุกสิ่งสรรพมีขึ้นตอน มีครูสอนเรียนร่ำอย่าขี้ขี้

81. mouk pblaa dEEk mii khruu jii pbuu mii waat

All creation requires guidance. “If one is to make fermented fish one needs teacher, if one is to roast a crab well one needs a plan.” In northeastern Thailand, each household makes a special fermented sauce, and this is placed in many dishes. One should show proper gratitude to the teacher.

82. ไก่สามเดือนพอกำ ม้าสามปีพอขี่

ความหมาย	คนอีสานนับอายุของไก่ที่พอกินได้ก็ต่อเมื่อครบ 3 เดือน ส่วนม้าถ้าจะขี่ได้ต้องสามปีเสียก่อน ถ้าขี่ก่อนนั้นหลังมันจะหัก เหมือนกับเตือนคนให้รู้ว่ากาลเวลาเป็นเรื่องสำคัญ ของแต่ละชนิด สัตว์แต่ละจำพวกมนุษย์แต่ละกลุ่มเขามีเวลาของเขา หากไม่ให้เวลาแก่คนเหล่านี้ในการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวก็ยากที่จะเข้าใจอย่างถูกต้อง
คำกลอน	ไก่กินได้เมื่อสามเดือน คำเตือนของเก่าเล่าขาน ม้านั้นสามปีได้การ ใช้งานแข็งเกร่งแรงดี

เป็นคำสอนอุปมา

ให้เรารู้กาลเวลาสถานที่

ให้โอกาสให้พอดี

จึงจะมีเวลา “ปรับตัว”

82. gay saam dUan phOO khaa maa saam pbii phOO khii

The maturity rate of all tings varies. “A chicken can be eaten at three months, a horse can be ridden at three years.” This is a metaphor to remind one of the importance of the right thing at the right time.

83. ผู้ดีตาย หน้าลายยัง

ศัพท์	ผู้ดี	คนดี คนมีบุญ
	หน้าลาย	คนไม่ดี คนบาป
ความหมาย	ภาษิตนี้เป็นกรประชดโลกที่ว่า คนดี ๆ ทำไมมันพึ่งตายบ่อยนัก ส่วนคนชั่วมันตายช้า เหลือเกิน โลกไม่ยุติธรรม	
คำกลอน	คนดีสร้างแผ่นดิน ดับสิ้นหายากนักหนา ไม่เหมือนทรชนพาลา มากหน้าล้นแผ่นดิน	

83. phuu dii tdaay naa laay nyang

“The good dies young. The evil lives on.” This is a satirical slaying.

84. เลือกผักถึกบั้ง เลือกขาจ้งถึกขาแม่เฮ้ง

ศัพท์

ถึก = ถูก

บั้ง = บั้ง หนอน

ขาจ้ง = ขาคด ขางอ

แม่เฮ้ง = แผล มะเร็ง

ความหมาย

คนบางคนเลือกมาก วันหนึ่งก็ถึงวันที่ต้องเอาจริง ดันไปได้ของเลว ๆ แทนที่เลือกมาก ๆ
จะได้ของดี กลับตรงกันข้าม เข้าภาษิตไทยที่ว่า “เลือกนักรักได้เร็ว”

คำกลอน

ชีวิตเราเลือกได้

แต่เลือกไปไม่มีกำหนด

อย่าเอาแต่เลือกไม่ลด

เดี๋ยวจะอดได้ของไม่ดี

84. IUak phka thUuk bOng IUak khaa jOUNg thUuk mEEheing

One shouldn't choose too much or one may choose poorly. If one choose too many vegetables,
some may have caterpillars, if one chooses many women, one may choose on with a cancerous leg.

85. ข่างมือเฮ็ดยาก ข่างปากเฮ็ดง่าย

ศัพท์

ข่างมือ = คนที่ลงมือทำ

เฮ็ดยาก = ทำได้ยาก

ช่างปาก = คนที่พูดไม่ทำ

เฮ็ดง่าย = ทำได้ง่าย

ความหมาย คนที่มีแต่พูด เพราะสักแต่ว่าพูดออกมา ส่วนคนที่ทำมันยากเพราะมันไม่ง่ายเหมือนพูด ดังนั้นจึงไม่ควรให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติมากกว่าการพูด

คำกลอน ช่างมือลงมือทำนั้นลำบาก

ยุ่งยากกว่าช่างปากหลายพันเท่า

ช่างทำทำได้ดังใจเรา

ช่างพูดจึงเอาจำไม่เป็น

85. chaang mUU heit nyaak chaang pbaak heit ngaay

Boasting is easy, doing is hard. “To make one skillfull of hand is hard, to make one skillfull of mouth is easy.”

86. ไปปดีแพ้อ่าง ย่างปดีแพ้อัง

ศัพท์ อ่าง = ร่าง

ย่าง = เดิน ย่างเดิน

คิง = สังขาร ร่างกาย

ความหมาย ไปไหนมาไหน ถ้าไม่ระมัดระวัง อาจทำให้ร่างกายเจ็บป่วยเป็นอันตรายได้ เดินก็ เช่นเดียวกัน เดินไม่ระมัดระวัง ชนนู่นชนนี่ อาจได้รับอันตราย หรืออุบัติเหตุถึงตายได้

ดังนั้นจะทำอะไรประกอบการใด ๆ ก็ตามให้มีสติรอบคอบ หากความพอดีเป็นประมาณแล้ว
จะไม่แพ้ภัยตัวเอง

คำกลอน จะทำดีทำชั่วก็ตัวเรา

 ใช้ใครเขาเสริมสร้างทางลิขิต

 หากทำชั่วตกค่านำชีวิต

 สู่ทางผิดทางต่ำคนชั่วเดิม

รู้แล้วด้วยปัญญา

เว้นสิ่งชั่วช้าอย่าหาเพิ่ม

ประกอบกิจการใดคิดเพิ่มเติม

ให้เหมาะสมส่งเสริมยึดหลักธรรม

86. pbay bOO dii phEE hang nyaang bOO dii phEE khing

Do all with awareness. If one goes about carelessly then one's movements will be one's downfall, if one walks poorly, one will be defeated by one's gait. Whatever one does, one should do this thing with a proper mindfulness.

87. ขี้ก้อนใหญ่ หมายบ่อยาก

ศัพท์ บ่อยาก = ไม่ชอบ

ความหมาย ถ้าคนเราทำอะไรให้พอดีเหมาะสมแก่ฐานะ ก็คู่ดีไปหมด แต่ถ้าทำเกินฐานะคนก็จะกังขา
ในการกระทำนั้น เช่นเป็นคนยากจน แต่ให้ของขวัญที่มีราคาเกินฐานะหรือเจ้านาย คนก็
จะสงสัยไม่กล้ารับ หรือผู้มีฐานะให้ของแก่บริวารเกินกว่าฐานะเขา อาจทำให้ผู้รับแคลงใจ

ได้ ดูสุนัขเห็นอุจจาระก้อนใหญ่ไม่กล้ากินเพราะกลัว มันอาจอุทานออกมาว่า “ของยักษ์”
ก็ได้

คำกลอน

ให้ของสิ่งใดให้พอดี

สมศักดิ์ศรีผู้รับจับใจยิ่ง

หากกระทำเกินกว่าที่เป็นจริง

ก็ยากยิ่งจะให้เขานั้นเข้าใจ

ดูสุนัขเห็นขี้กินคืนัก

หากประจักษ์ว่าขี้มันก้อนใหญ่

สุนัขอาจเห็นเป็นของแปลกไป

“ขี้อะไร” ใหญ่มากไม่อยากกิน

87. khii gOOn nyai maa bOO yaak

All are weary of the strange. Even the dog so enamored of sniffing in excrements will avoid the
largest defecation.

88. เบ่งวัดให้เบ่งฐาน เบ่งบ้านให้เบ่งครัว เบ่งเจ้าหัวให้เบ่งจวน้อย

ศัพท์

เบ่ง = ดู

ฐาน = ส้วม

เจ้าหัว = พระ

จวน้อย = สามเณร

ความหมาย	เป็นภายิตที่มีความคิดเชิงศาสตร์ เพื่อให้เกิดการอนุมานจากสิ่งที่เห็นไปหาสิ่งที่ยังไม่เห็น จะดูว่าวัดสะอาดได้อย่างไร สมภารก็เช่นกัน จะมีระเบียบสมณสาธูปหรือไม่ให้ดูที่ สามเณร เณรเป็นอย่างไร เณรก็มักเป็นอย่างนั้น
คำกลอน	อยากรู้วัดงามสะอาดดูที่ส้วม อยากรู้สมภารหละหลวมที่เณรน้อย อยากรู้บ้านงามให้ตามรอย ดูครวว่าเรียบร้อยสักปานใด

88. beung wat hay beung than beung baan hay beung khrua beung caw hua hay beung sua nOOy

There are ways of judging. If one wishes to know how smoothly the wat runs, look at the
bathrooms, if one wishes to know well a house runs, look at the kitchen, if one wishes to know the
abilities of the abbot one should examine the novice.

89. ไม้หมิ่นบ่ต่อมือเถิง

ศัพท์	หมิ่น	สอย
	บ่ต่อ	ไม่เท่า
	มือเถิง	มือเถิง
ความหมาย	คิดเฉย ๆ รู้เฉย ๆ ไม่ได้ทำ หรือทำไม่เป็น ย่อมรู้แล้วทำไม่ได้	
คำกลอน	พูดสิ่งใดทำได้ตั้งใจคิด แม้ขัดคิดตรงไหนแก้ไขได้ เพราะลงมือทำเองแก้ไขได้	

อย่าสักแต่พูดได้ทำไม่เป็น

89. may min bo thOO mUU thUng

Touching with the hand is the best. Reaching for a fruit with a stick is not as good as touching the fruit by the hand. To only think of doing is much less important than actually doing.

90. หาบดีกว่าคอน นอนดีกว่านั่ง

ศัพท์ คอน = ไม่ใช่หยาบ มีของอยู่เดียว อีกข้างหนึ่งว่างเปล่า ทำให้น้ำไปลำบากโดยเฉพาะของใหญ่ ๆ จะทำไม่ได้เลย นั่นใด คนเราจะดีสมบูรณ์ต้องมีความพอดีระหว่างกายกับจิต มิฉะนั้นจะไม่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

คำกลอน สมบูรณ์กายดวงใจต้องพร้อมด้วย

จึงจะสวช่วยรับสนับสนุน

ดีแต่กายดวงใจไม่สมบูรณ์

จะเสียศูนย์เสียวิสัยไม่สมดุล

90. haap dii gwaa khOOOn nOOOn dii gwaa nang

There is always a best way at a certain time. "To carry a lot balanced on each end of a stick---and the stick placed to the shoulder---is better than to carry the entire load hanging on one end of the stick. To sleep is better than a shoulder-pole, if one is tired better to lie down than to sit.

91. ไปศึกไปฆ่า ไปค้าไปตัว

ศัพท์ ศึก = ศึกลงคราม

ตัว = โกหก เล่ห์เหลี่ยม

ความหมาย หน้าที่ของคนออกศึกก็คือฆ่าศัตรูทุกชนิดที่เห็น อย่าได้เมตตาปราณี เพราะถ้าเราไม่ฆ่าเขา เขาต้องฆ่าเรา เช่นเดียวกันพ่อค้าต้องมีเล่ห์เหลี่ยมจึงจะเป็นพ่อค้ามีกำไร และอยู่ในวงการค้าได้ สรุปก็คือสอนคนให้รู้จักหน้าที่ เมื่อตนอยู่ในสถานะนั้น ๆ

คำกลอน คราได้ออกรบในสงคราม

อย่าคร้ามขาศึกทุกสถาน

มุ่งมั่นต่ออุดมการณ์

ประหารศัตรูทุกผู้คน

เลิกเช่นวานิชออกค้าขาย

อยากมีกำไรต้องฉ้อฉล

ต้องมีเล่ห์เหลี่ยมปัญญากล

เพื่อผลที่ได้กำไรงาม

91. pay seuk pay khaa pay khaa pay tdua

Each job has an activity. "If one goes to war one must kill, if one goes to sell one must lie."

92. ลูกแทนพ่อ นน่อแทนล่า

ศัพท์ ล่า = ลำต้น

ความหมาย	เกิดมาเป็นมนุษย์ควรมีภารกิจที่เราจะต้องทำให้แก่ตัวเอง และประเทศชาติ เมื่อเราต้องล้มหายตายจาก จะต้องมีคนดูแลสืบทอดรับภาระ หนึ่งความดีที่พ่อแม่หรือผู้อื่นทำไว้ในฐานะอนุชนก็ควรที่จะเอาเป็นเยี่ยงอย่าง เช่นเดียวกับหน่อไม้ ย่อมเกิดมาทดแทนต้นที่ตายไป แผ่นดินไทยก็เช่นเดียวกัน ย่อมไม่ว่างเว้นคนคืออย่างแน่นอน
คำกลอน	ลูกทดแทนสืบสกุล ให้ความอบอุ่นแก่อน้องพี่ รักษาเผ่าพงษ์วงศ์ให้ดี สืบสานวิถีที่พ่อทำ ดุจหน่อไม้ขึ้นแทนกอ เป็นหน่อเป็นต้นพันธุ์ดำ ทดแทนกิ่งกอช่อดำ เป็นไม้เป็นป่างามให้ชื่นชม

92. luuk then phOO nOO then lam

The cycle of life continues. “The child replaces the father, the bamboo trunk is replaced by the bamboo shoot.”

93. โผดเต่าให้เถิงหนอง

ศัพท์	โผด = โปรด ปล่อย
	เถิง = ถึง

ความหมาย ถ้าจะปล่อยสัตว์ ปล่อยทาส ปล่อยอะไรก็ได้แล้วแต่ ต้องตั้งใจทำ และปล่อยให้ถึงที่หมาย
ปลายทาง และต้องแน่ใจว่าที่เราปล่อยเขานั้น เขามีชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ไม่ใช่สัก
แต่ว่าปล่อย ๆ ไปให้พ้นมือ

คำกลอน โปรดปราณีสัตว์ใดจากใจเกิด
อย่าเพียงเชิดชูลเล่นเป็นตลก
จะปล่อยปลาปล่อยเต่าปล่อยนก
ก็ให้ตกในที่ไม่มีภัย

จะเกื้อกูลผู้ใดให้ถึงที่

ให้ปราณิเมตตาอัมมสาสัย

อย่ามีเล่ห์กลหลงให้ตายใจ

แล้วหิบบความหมองไหม้มาทดแทน

93. phout tdaw haw thenug noong

If one really wishes to help, help in a concerted way. “If one is to make merit by releasing a turtle, then make sure the turtle reaches the pond”. Of note, in Thailand one often makes merit by releasing an animal back to nature. For example, proper sell birds in cages in front of the wat. People buy these birds and then release them to earn merit.

94. ไผ่ปันแทกด้าม มั่นลิ้นก่อนลิน

ศัพท์ แทก = วัด

ลิน = ดิน

ความหมาย ก่อนจะทำอะไรต้องมีแผนการ มีการวางแผนล่วงหน้า มีโครงการ มิฉะนั้นผลจะไม่เกิดดัง
ประสงค์ เหมือนการตัดไม้จะประกอบทำบ้านหรือผู้ไว้ใช้ จะต้องมีการวัดให้ดีก่อนว่าจะ
สั้นยาวเท่าไรที่เราต้องการ ถ้าตัดก่อนโดยไม่วัดก็จะเสียหายต่อสิ่งของ ไร้ประโยชน์
เสียเวลา

คำกลอน จะทำสิ่งใดให้ตรงหนัก

แล้วปักใจให้แน่นอย่าแปรผัน

มีสติกำกับทุกทุกวัน

จะป้องกันไม่ผิดพลาดคนเดียว

 จุดตัดไม้มาทำการ

 วัดก่อนการตัดอย่าฉุนเฉียว

 หากสั้นยาวไปนิดเดียว

 ย่อมเสียเที่ยวต่อกิจการงาน

94. may bo than thEEk daam man si san gOOn sin

Do all cautiously and in step. “If one does not measure carefully the piece to be cut, then this
piece is wasted.”

95. ผ้าฮ้ายห่อคำ

ศัพท์	ผ้าฮ้าย	ผ้าขาด ผ้าสกปรก
	คำ	ทองคำ

ความหมาย	คนดีเขาอาจไม่แสดง คำร้ายว้ยไม่แต่งตัวหรูหรา ส่วนคนตรงข้ามมักแสดงตน ไยวรรณคดีก็มีหลายเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าตัวเอกนั้น มีลักษณะไม่เด่นในตอนต้น แถมยังถูกเหยียดย่ำซ้ำเติม แต่ภายหลังความดีปรากฏ ก็กลายเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไปในที่สุด เขาเรียกคนในฝัก
คำกลอน	นักปราชญ์ เขาเรียกคนในฝัก คราซั๊กมักได้ดังถวิล คุณงามมีค่าไรราคิน แม้ถูกดินทับถมก็ชม “งาม”

95. phaa haay hOO kham

One can not judge by the exterior. “A poor flock may cover gold.” In thailand there are many tales of one dressed poorly which is in fact a hero, such as sang thong.

96. มื่อนนอนอย่าเกือ เสือนนอนอย่าปุก

ศัพท์	มื่อน = ตัวไหม เกือ = ป้อน ปุก = ปลุก
ความหมาย	คนที่เขาไม่ยากอย่าให้ คนที่อันตรายก็อย่าไปต่อแยะ เหมือนตัวไหมนอนหลังอย่าให้อาหาร เสือนอนก็อย่าไปปลุกขึ้นมา เกิดเสือดุเข้า เราจะอันตราย ฉะนั้นให้รู้สึกละอายใจเรา รู้จักกาลเวลา รู้จักบุคคล ชุมชนนั้นแหละ ดีที่สุดแล้ว
คำกลอน	หากคนไว้วัดกวีจรรย์ ก็อย่ารื้อรานลดต่ำศักดิ์

ไปมัวร้องอนเขาให้เสียพัคตร

ให้เสียศักดิ์ของหงส์วงเป็นกา

จุตัวนอนที่นอนตายตามวิสัย

อย่าเที่ยวให้ลูกกินรักษา

หรือจุคั้งเชื้อชาติพยัคฆา

นอนหลับตาอย่าปลุก “อันตราย”

96. mOOn nOOn yaa gUa sUa nOOn yaa pbluk

Know the right way. “If the silkworm sleeps, do not feed it, if the tiger sleeps do not wake it.”

Silkworm goes through a stage in which it does not eat. If one wakes the tiger, it may eat you, if one disturbs the silkworm it will not make silk. One should know the right time.

97. น้ำเย็นปลาซ่อน น้ำร้อนปลาหนี

ศัพท์ ซ่อน = รวมกัน

 ร้อน = ร้อน

ความหมาย ปลาจะมารวมกันอยู่ที่ที่น้ำเย็น ส่วนที่น้ำร้อนปลาจะหนี เพราะมันทนอยู่ไม่ได้ ในทำนองเดียวกัน ผู้ใดมีจิตใจเมตตากรุณาเท่ากับมีน้ำเย็น คนเขาก็รักและนับถือ ส่วนคนใจร้อนมีแต่ความมุทะลุคุดัน ใช้อำนาจ ผู้อยู่ใกล้ซัดก็หวาดเสียว จึงรู้สึกลัวว่าอยู่บนกองไฟ วันหนึ่งจะมีอันตราย

คำกลอน มัจฉาชาติขอมถวิลถื่นน้ำใส

 ได้แหวกว่ายวังเย็นเป็นที่อยู่

กระแสน้ำใครร้อนร่วมสุขฤดูแล้ง

ปลาถิ่นนี้ไปอยู่สู่ที่วังเย็น

คุณผู้คนมีเมตตา

เพื่อนฝูงมากหน้ามาให้เห็น

ถึงคราวทุกข์ลำบาก

ก็ยังมิเพื่อนเป็นเช่นเพื่อนตาย

97. nam yen pblaa khOOn nam hOOn pmlaa nii

To the kind and cool all people will come. “If the water is cool, the fish will gather to there, if the water is hot, all the fish will flee from ther.”

98. นักช่วยกันหาบ หยาบช่วยกันดึง

ศัพท์

ช่วย = ช่วย

หยาบ = เหนียว

ความหมาย

ความสามัคคีบวกกับความเพียรพยายาม เป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ งานใดที่ย่งยาก
หนักหนา ถ้าช่วยกันคนละไม้คนละมือ ก็จะประสบผลสำเร็จได้ในที่สุด

คำกลอน

ของจะหนักเพียงใดไม่วิตก

หลายคนยกช่วยกันพลันก็ได้

ของจะเหนียวยุ่งยากสักเพียงใด

สำเร็จได้หากร่วมมือร่วมพลัง

98. nak sOOy gan haap nyaap sOOy gan dUg

In times of difficulty, one should help one another. “If the burden is heavy, help each other and each put a shoulder to one end of the stick, the weight hanging in the middle. If going is tough, help each other to pull along.”

99. ช้างดีอยู่เงา ปลาดีอยู่น้ำ

ศัพท์ ช้าง = ช้าง

 ช้างดี = ช้างดี

ความหมาย ทุกสิ่งในโลกรวมทั้งมนุษย์ด้วย ย่อมมีแก่นสารเฉพาะของแต่ละอย่างแต่ละคน ไม่ควรดูแลตนกันและกัน คนเรานั้นคิดคนละอย่างเก่งคนละทาง ทางใครทางมันก็ย่อมมีดีของมันเอง เว้นแต่ว่าเราจะค้นหาความดีกันเจอหรือไม่

คำกลอน ดีใดในโลกบรรดามี

 อยู่ตรงมีสาระแก่นสาร

 ดุจช้างงาดีได้ใช้งาน

 ปลานั้นดีน้ำจึงเชื่อใจ

 เราเกิดมาเป็นมนุษย์

 เลิศสุดในบรรดาสัตว์ใหญ่

 อย่าปล่อยชีวิตไปตามใจ

 ค้นพบให้ได้ “แก่นของเรา”

99. chaang dii yuu ngaa pblaa dii yuu nUa

To all there is a criteria of evaluation. “The elephant is judged by the tusks, the fish by its meat.”

100. ใต้อ่าย่าหยาม ปใต้อ่าย่าหลาบ

ศัพท์ หยาม = เคยตัว

หลาบ = เช็ดหลาบ หลาบจำ

ป = ไม่

ความหมาย คนเราอาจมีการผิดพลาดหรือสำเร็จเป็นครั้งแรก หรือบ่อย ๆ โบราณท่านสอนว่า ทุกอย่างที่เราผ่านมามาย่ำมใจ และอย่าคิดว่าเมื่อเราเคยล้มเหลวแล้วมันจะเป็นอย่างนั้นตลอด มันอาจมีทางที่ดีกว่าอย่ากลัว จงพยายามต่อไปอีก คนที่วิ่งถึงหลักชัย ไม่ใช่เขาไม่เคยล้ม แต่เขาลุกขึ้นทุกครั้งที่เขาล้ม

คำกลอน เมื่อเคยได้สมมโนนึก

อย่าได้ฮึกเหิมใจในทุกหน

คราผิดพลาดอย่าเศร้าเหงามล

ต้องอดทนเพียรพร่ำทำต่อไป

100. day yaa yam bO day yaa laap

“If one obtains a success, do not become to accustomed with the luxury, if one suffers defeat, do not give up the fight for victory.”

101. ตกกะเทินได้จ้ำ ครั้นปจ๋ออย่าถอด

ศัพท์ ตกกะเทิน = ตกกระไดพลอยโจน ไหน ๆ ก็ได้ทำไปแล้ว

ปจ๋อ = ไม่ถึงที่สุด

ความหมาย ถ้างมือได้ทำอะไรแล้ว ไม่สำเร็จอย่าหยุด

คำกลอน ลงมือทำอะไรตั้งใจมัน

ด้วยสำคัญที่สุดจุดประสงค์

อย่าได้เลิกราทรุดต่ำลง

สิ่งประสงค์จะวอดวายไม่สมบุญ

101. tdouk gatheun day jam khran bOO jam yaa thOOt

“Once having started a task, pursue the task to its finishing.” Early withdrawal is not the proper way.

102. ไปให้ลา มาให้คอบ

ศัพท์ คอบ = บอกกล่าว

ความหมาย คนผู้มีมรรยาท จะไปไหนมาไหนต้องบอกพ่อแม่หรือเพื่อนฝูงที่อยู่วัดด้วยว่าไปอะไร ไปที่
ไหน โดยเฉพาะบุตรธิดา ศิษย์ต้องบอกพ่อแม่ ครูอาจารย์ที่เราอาศัยอยู่ด้วยให้รู้เรื่อง

คำกลอน จะลาจากฝากพจน์วี

พอนำใจให้เขา

จะไปมาอย่าได้คูเบา

บอกเขาก่อนไปกลับประทับใจ

102. pay hay laa maa hay khOOp

There is a proper way of doing, “When one leaves one should say goodbye, when one arrives one should duly inform.”

103. เงินเต็มพา บ่ท่อผญาเต็มปุม

ศัพท์

พา = ภาระ

ผญา = ปัญญา

ปุม = ท้อง

ความหมาย

มีปัญหาดีกว่ามีเงิน เพราะใช้ไม่หมด และใช้ตลอดไป แถมยังสามารถทำให้เกิดเงินได้อีกตลอดไป

คำกลอน

มีลากร่ำรวยเงินตรา

มีค่าแต่เพียงใช้จ่าย

มีปัญหาดีกว่าทรัพย์มากมาย

สามารถซื้อจ่ายตลอดกาล

จนเงินยังมีปัญญา

ไว้หาเงิน ได้มหาศาล

หาเงินได้ตลอดกาล

ปัญญายู่ทนทานเพื่อหาเงิน

103. ngeun tdeim phaa bOO thOO phanyaa tdem pgum

Knowledge is the most precious thing. “Money that fills a platter is not equal in worth to belly full of knowledge.”

